

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Peter Jerndorff.

Titel | Title:

Nogle Minder fra det gamle kongelige Theater

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : H. Hagerup, 1918

Fysiske størrelse | Physical extent:

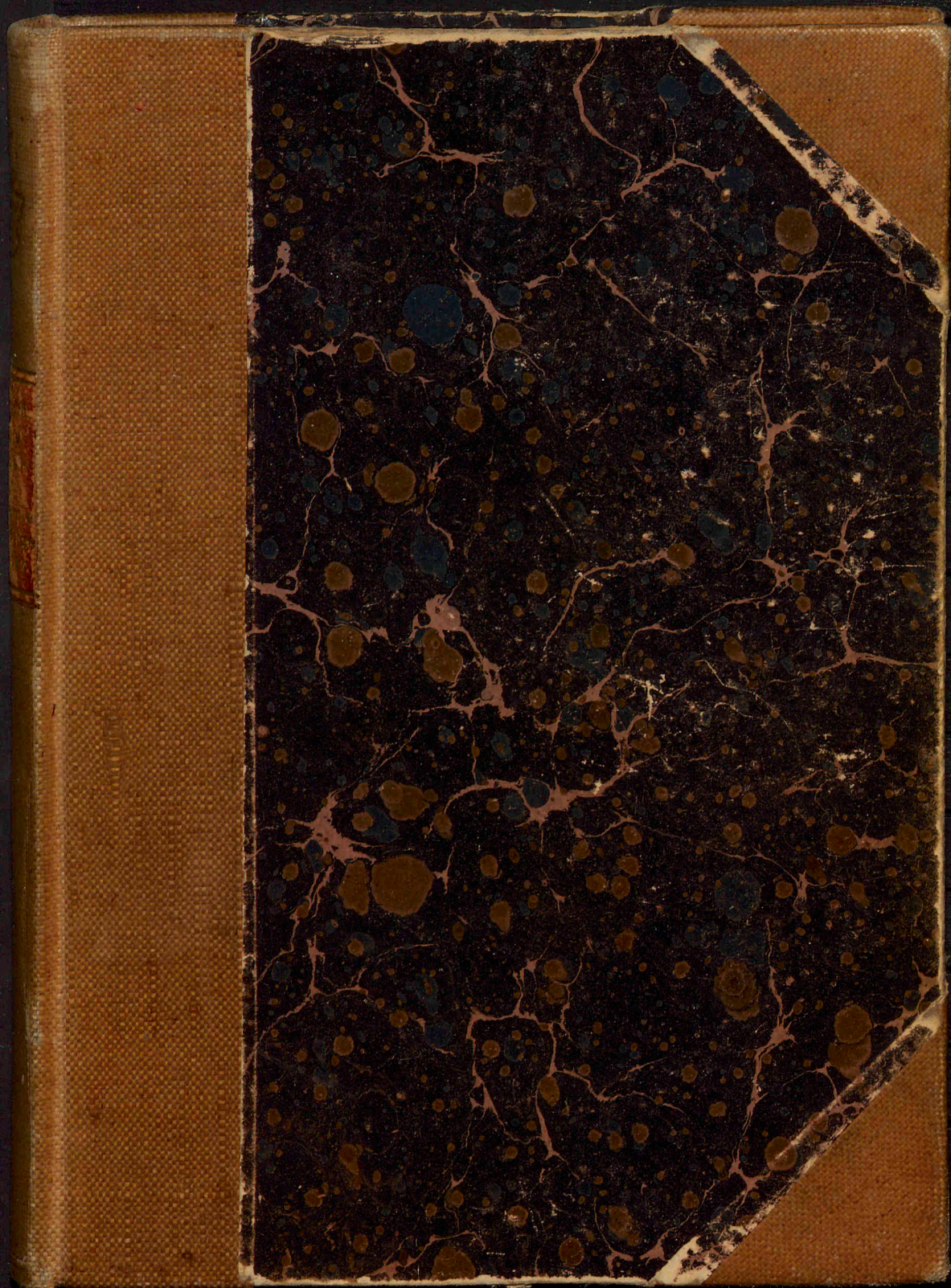
110 s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

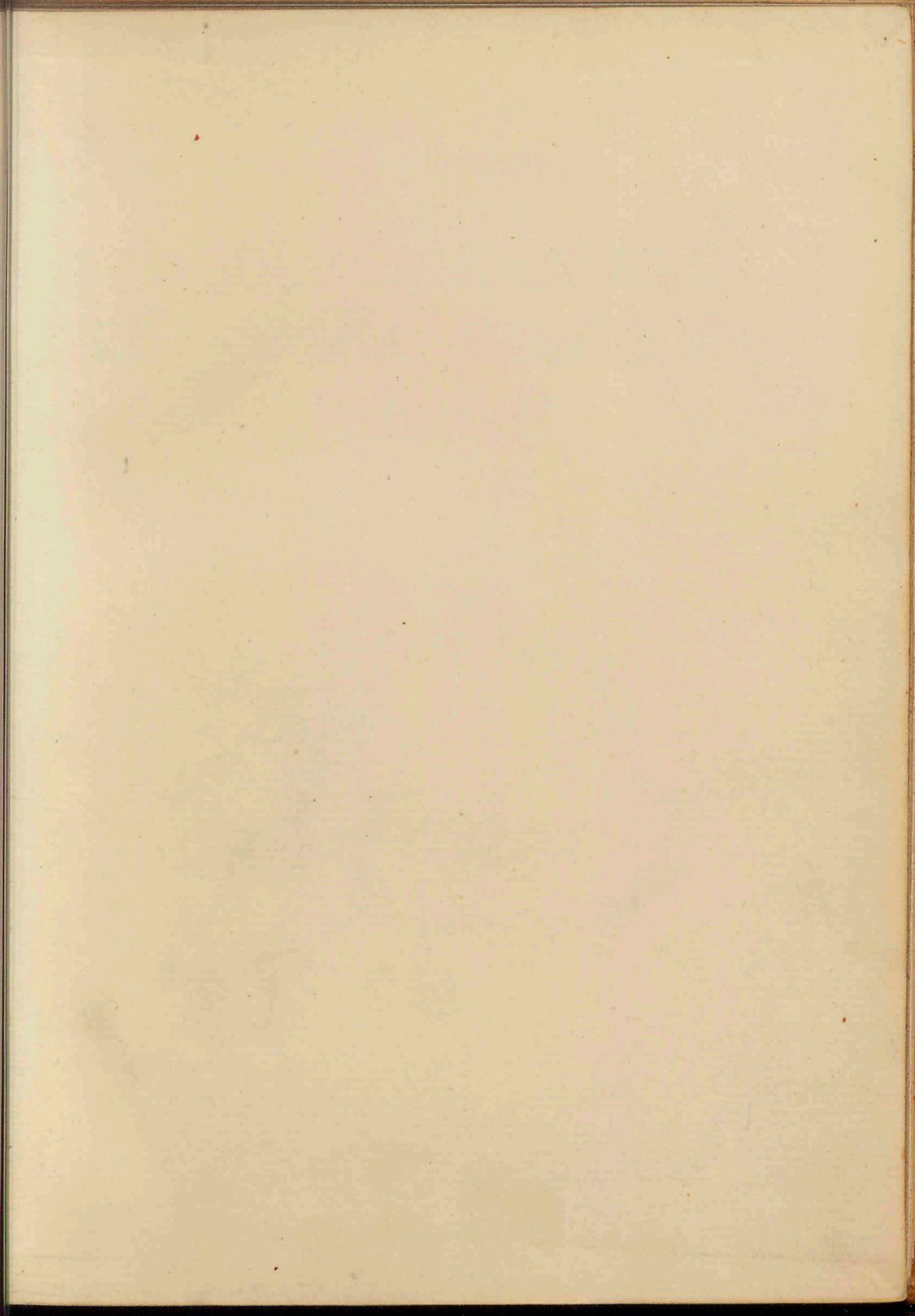
44, -126 - 8°

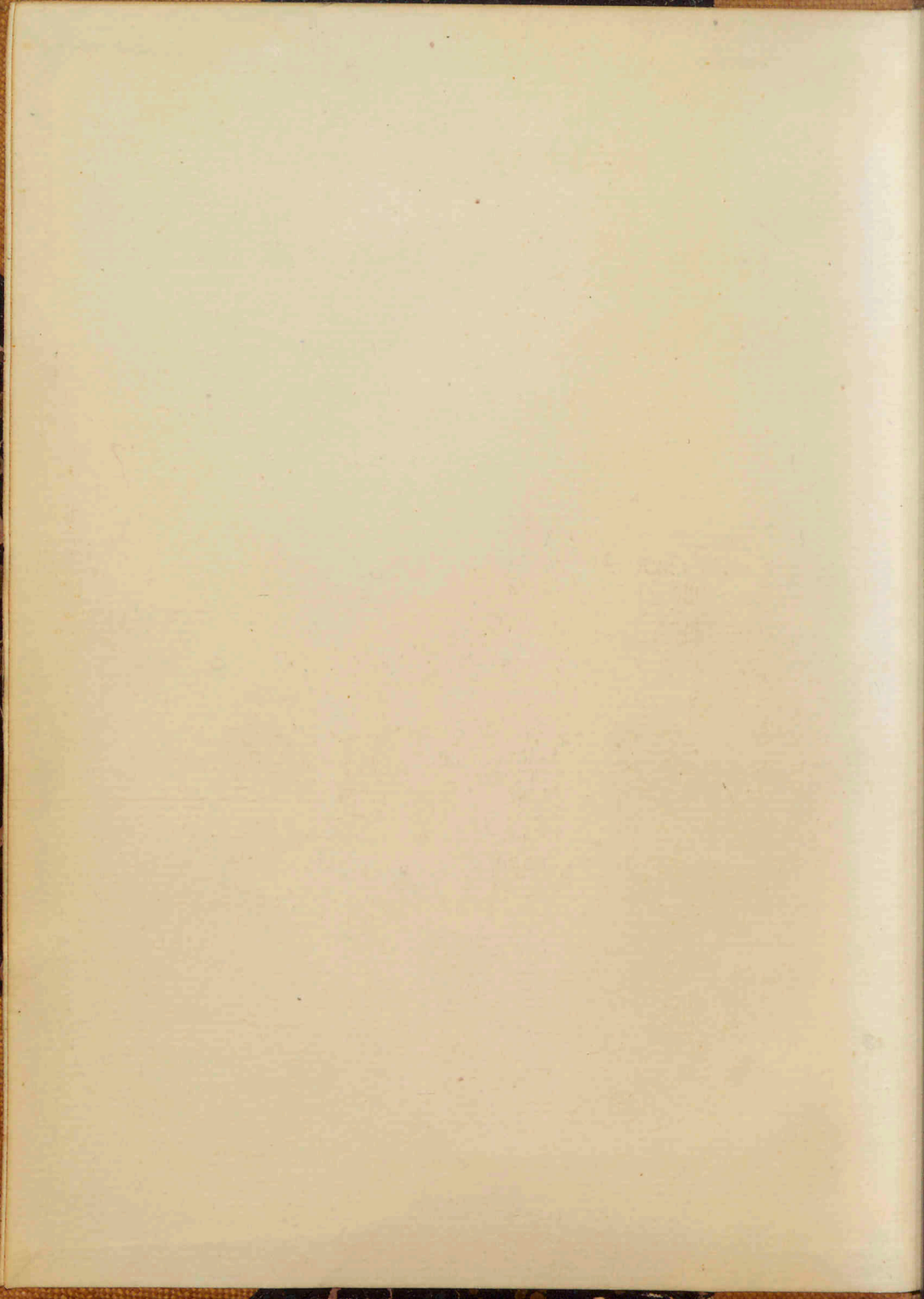
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130024229530

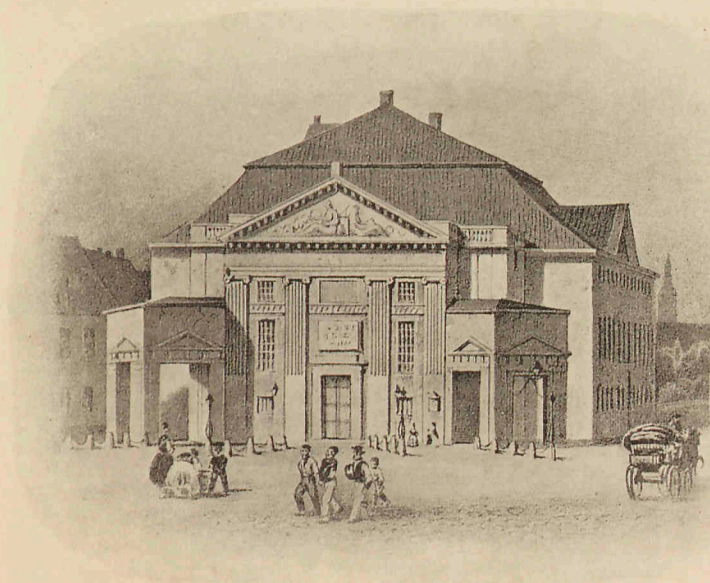

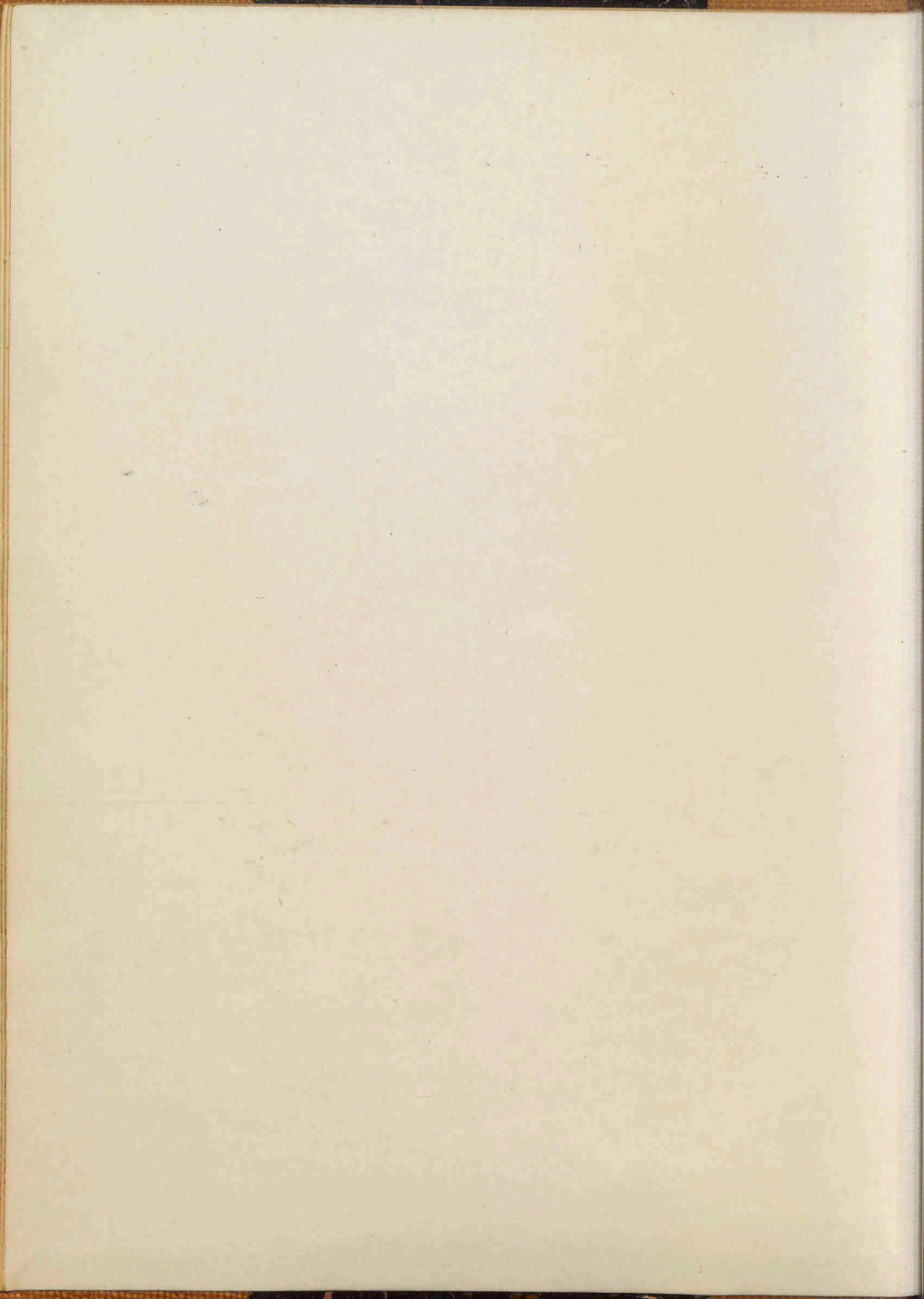

PETER JERNDORFF

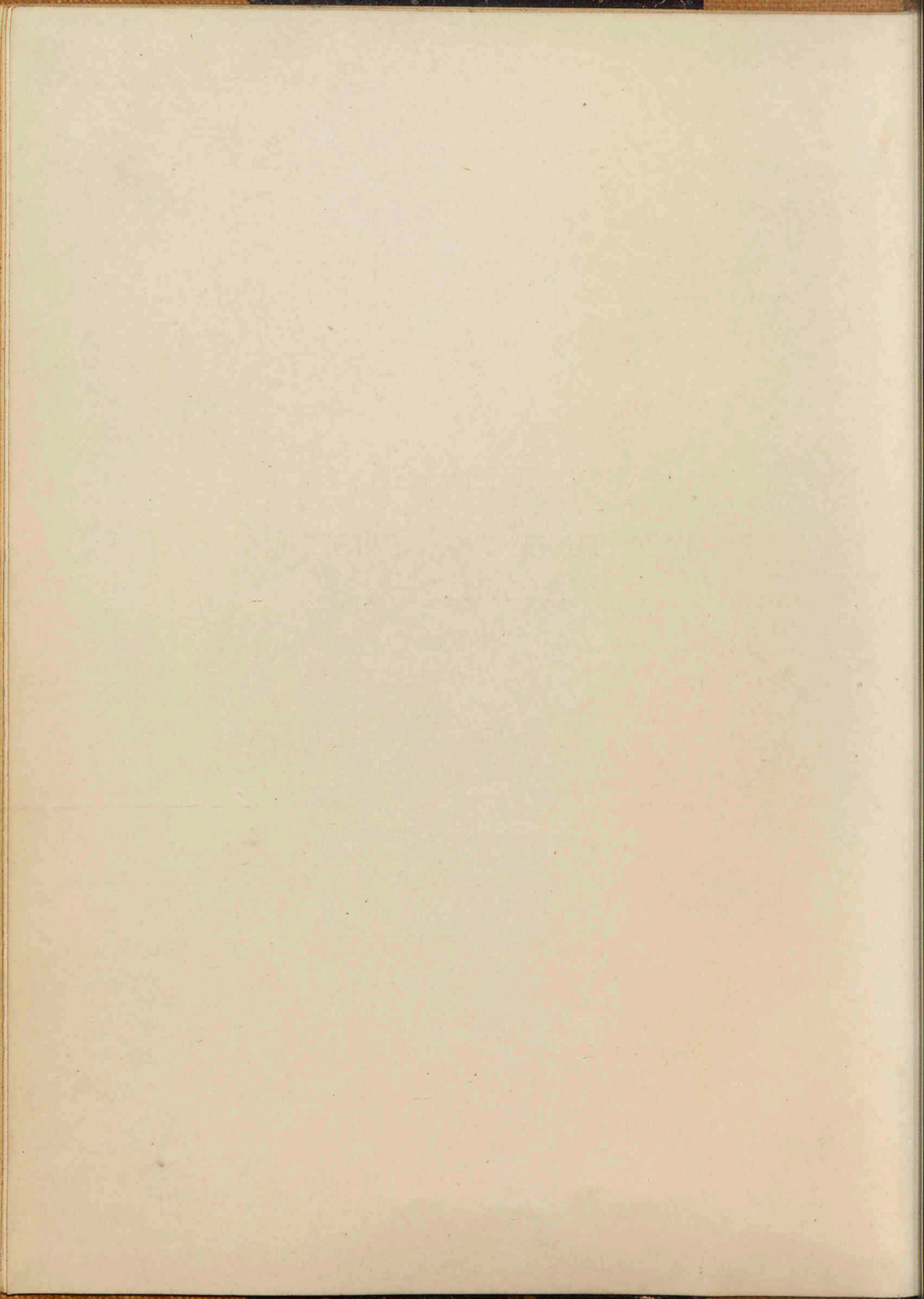
NOGLE MINDER FRA
DET GAMLE KONGELIGE
THEATER

H. HAGERUP^s FORLAG — KØBENHAVN

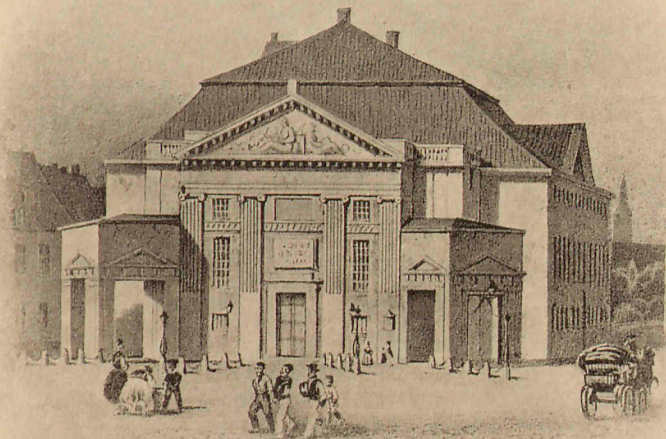

NOGLE MINDER
FRA
DET GAMLE KONGELIGE
THEATER

PETER JERNDORFF

NOGLE MINDER FRA
DET GAMLE KONGELIGE
THEATER

DET KGL. THEATER 1837—1857

1919. 6. 885.

H. HAGERUPS FORLAG
KØBENHAVN

GRÆBES BOGTRYKKERI - KJØBENHAVN.

1918

Det kgl. Theaters Scene og Tilskuerplads før Ombygningen 1855.
En Opmåling af »Jacob v. Thyboe« (1813).

HVOR var det dog smukt, det gamle kgl. Theater, saaledes som jeg husker det fra min tidligste Barndom. Det var jo Harsdorffs noble Bygning, som vel var bleven endel forandret ved en Udvidelse i 1837, der skulde skaffe bedre Korridorer og Trapper, men hvis Stil man dog havde forstaaet at bevare i sin oprindelige Renhed. Husets Ydre er kendt af de Fleste gennem Billeder. Det Indre derimod, Tilskuerpladsen, som jeg første Gang saa den i 1848, og som den bevarede indtil 1855, da den blev helt forandret og virkelig forbedret, er der sagtens ikke ret mange nu, der kan huske.

Naar man kom ind i den ikke synderlig store Forsal, var der ligeoverfor Hovedindgangen en bred Dør ind til Parterret og Gange til begge Sider til Parketterne i samme

Gulvplan som Forsalen. Fra disse Gange gik Trapperne op til de 3 Etager. Alt var af Træ, ogsaa Trappernes Sidevægge, uhyre brandfarligt; men det tænkte Ingen paa dengang.

Inde paa Tilskuerpladsen var der to Parketter med læderbetrukne Stole. (En fra 1ste Parket, ret bred, er endnu bevaret paa det nuværende Theaters Prøvesal, hvor den bruges som Lærerstol paa Elevskolen.)

Parterret havde 1 à 2 Træbænke uden Ryg for dem, der havde Tid og Taalmodighed til at komme ved Theatrets Aabning, en hel Time før Forestillingens Begyndelse; ellers var det staaende, en yderligere Grund til, at det var saa livligt og bevægeligt ved festlige Lejligheder og ved Udpibninger. Paa begge Sider af Gulvet var Parket- og Parterreloger, disse sidste paa hver Side af Indgangsdøren i Baggrunden. De var alle noget hævede over Gulvet. Det maa være en saadan Parketloge, Paludan-Müller tænker paa i »Danserinden«, naar han skriver:

»Her Henriette, Julie og Laura
staa Haand i Haand lig Gratiers skønne Flok,
og op til dem man sukker: o, du faure,
glansfulde Øje, dejligt snoede Lok!«

Første Etage vilde have været for langt borte.
I en anden Parketloge er det, at

»der staae to vakre Mænd ved Logeranden,
hos dem vi vil os stille ganske nær, —
den ene er Etatsraad, og den anden
Krigskammerecancelliets Sekretær.«

I en Etage staar man ikke op paa 1ste Bænk.

I Hofparkettet, 1ste Parket, havde ikke blot Hoffets Herrer, men ogsaa Hofleverandører Adgang. Der havde ogsaa Forfatterne og Skuespillerne deres Plads. Jeg hørte i min Barndom fortælle, at gamle Rosenkilde havde set sig gal paa en saadan Hofleverandør, en Hofbager, der jævnlig sad bagved ham. En Aften kunde han ikke dye sig længere, men vendte sig pludselig om til ham og sagde: »Hør, min gode Mand, De skulde vel ikke have et Sukkerbrød i Lommen; for jeg har faaet saadan en liderlig Smag i min Mund!« At Hofparkettet ogsaa har irriteret Heiberg, dog maaske mindre dets borgerlige, end dets aristokratiske Del, hører man i »En Sjæl efter Døden«, hvor Mephistopheles siger:

»Her er ogsaa Theater; og det er det Bedste,
man slipper for at høre, man ser sig mæt;
der spille kun Danserinder og Heste,
det kommer af det, der er Hofparket.«

Det stemmer ganske med vore Erfaringer fra senere Tider, hvor Theaterbesøget altid stærkt udtyndedes i Maj Maaned, naar Beriderne var kommen til Byen, og morskomt nok var de Pladser, hvorfra Udvandringen fornemmelig skete, 1ste Parket og Galleriet.

Ovenover Parket- og Parterreloger var 3 Etager, alle baarne af tykke firkantede Træpiller, der ikke var gunstige for de Tilskuere, der ikke sad paa de forreste Rækker. I Sidelogerne maatte man staa op paa de bageste Rækker og hang formelig ud over Ryggen af de foran siddende, navnlig i de saakaldte Høkerloger i 3die Etage, hvor endog

engang en Jødedreng skal være bleven trykket udover Balustraden, saa han faldt ned i Parkettet uden forøvrigt at komme noget til eller slaa andre fordærvet. Lysekronen med Olielamper, Tilskuerpladsens eneste Lyskilde, hang temmelig langt ned og maatte derfor hejses op i Hullet i Loftet under Forestillingen, ikke blot for at dæmpe Belysningen, men ogsaa for ikke at tage Udsigten til Scenen bort for Tilskuerne i 2den og 3die Etage. Ved denne Manøvre faldt ogsaa den engang ned; men Huset var heldigvis den Aften saa tomt, at Ingen ramtes af den.

Kongeloge og Hofdameloge var som nu paa venstre og højre Side i den første Etage, nærmest Scenen, Skuespillerindelogen i anden Etage over Hofdamelogen. Prosceniet begrænsedes paa hver Side af to fremspringende Søjler, mellem hvert Par en Statue, vistnok Tragediens og Komediens Muse. Over Scenen den gamle Indskrift »Ej blot til Lyst«. (Gamle Prof. Matthison-Hansen fortalte mig engang, at den samme Indskrift fandtes over Flensborg Theater, men med tysk Smag udvidet til: »Nicht bloss zu Lust, sondern auch zu Belehrung«.) Tæppet som nu med Akropolis og det røde Drapperi, der drages tilside af Genier. Mellemarktstæppet malet som et kedeligt kornblaat Gardin med ligestøbte Folder.

I 2den Etage fandtes mellem Prosceniets Piller paa venstre Side en mærkelig lille Loge, den saakaldte Spejlloge, hvor kun en eller højst to Personer kunde se, hvad der foregik paa Scenen — og forresten ogsaa — hvad der var mindst ligesaa interessant — ind mellem de aabne

Kulisser, man dengang altid brugte, — mens de øvrige i Logen saa Scenen i et Spejl, der var anbragt paa den Pille, der var fjernest fra Scenen. Den var meget eftertragtet til Abonnement; man havde det der saa hyggeligt for sig selv, idet en Trævæg skilte den fra den øvrige Tilskuerplads. Fru Deichmann (Gyldendalske Boghandel) var en stadig Abonnent af den, har jeg hørt fortælle. Selv sad hun paa den eneste Plads, hvor man saa direkte ned paa Scenen; men saa inviterede hun Gæster til at se i Spejlet og trakterede dem med The i Mellemakterne. Huset havde megen Forgyldning paa Piller og Ballustre og var baade festligt og hyggeligt.

I dette Theater, hvorom jeg allerede havde hørt endel af mine meget theaterinteresserede Forældre, kom jeg for første Gang d. 8de November 1848. Den Dato staar indpræntet uudslettelig i min Erindring som den første store Begivenhed i mit Liv; og der er ikke mange Forestillinger, sete i senere Tider, der ialfald som Billede staar saa levende for mig som den, skøndt jeg ikke havde fyldt mit 6te Aar. Den knyttede sig ogsaa til en anden Begivenhed. Jeg var meget tidlig, kun $4\frac{1}{2}$ Aar gammel, kommen i Skole hos 3 rare Frøkener Finch, der havde en lille Skole paa Værnedamsvejen for Piger og Drengene — vi boede paa Vesterbro, noget forbi Jernporten, der hvor Valdemarsgade nu gaar ned —, og denne 8de November var jeg oppe til min første Eksamen. Den gik godt; Stavning, Renlæsning og Tabel var i Orden; jeg havde sagt mine Vers: »Mus, Mus, kryb ind i dit Skjul« og det særlig dramatiske om

Hjorten: »Jeg er dygtig stor, det kan jeg mærke, saa har jeg og mine Takker stærke;« Pastor Holsøe fra Frederiksberg Kirke var tilstede; det var meget højtideligt. Jeg lagde Mærke til hans kraftige sølvhvide Haar, hvorigennem der skinnede en varm rosenrød Hovedbund. Saa kom Chocladen; den smagte mig ikke; jeg tror, den var sveden. Det var sørgeligt, for jeg havde opfattet den som det Væsentlige ved Eksaminen. Da vi havde været hjemme til Middag, skulde vi paa Skolen igen for at lege; men kort efter at Legen var begyndt, kom Pigen hjemmefra og skulde spørge, om jeg helst vilde blive paa Skolen og lege eller gaa med Fader og Moder i Theatret. Der var ingen Tvivl, jeg styrtede afsted med Pigen, vistnok lidt uopmærksomt mod de venlige Skolefrøkener.

Vi sad i Theatret paa 1ste Bænk i en Parketloge tilvenstre, d. v. s. jeg stod foran; den Rettighed havde Damer paa 1ste Bænk i en Loge, at have et mindre Barn staaende foran sig, indtil Heiberg indførte den Bestemmelse, at Børn under 10 Aar ikke maatte komme i Theatret. Naar jeg tænker paa, hvilke Nydelser jeg har havt i Theatret før mit 10de Aar, forekommer denne Bestemmelse mig barbarisk. Den er da ogsaa nu forandret til »under 8 Aar«.

Jeg kan endnu føle den Spænding, hvormed jeg stirrede paa Akropolistæppet i Forventning om den Verden, der skulde aabenbare sig for mig, naar det hævede sig, en Spænding, der igrunden aldrig helt har forladt mig, hvor theatergammel jeg end er bleven, naar jeg møder til en

ny Forestilling. Stærkest har jeg genfølt den, da jeg første Gang sad i Théâtre français.

Endelig gik Lysekronen op i Hullet, og Tæppet hævede sig. Det var Heibergs »Valgerda«, vi skulde se. Det var gaaet første Gang i Foraaret med Nathalia Ryge som Vilhelmine og Fru Heiberg som Judita. Nu havde Jfr. Ryge giftet sig og forladt Theatret, saa nu var Fru Heiberg bleven Vilhelmine og Md. Holst Judita: *den* historiske Kundskab havde jeg dog ikke dengang. Men Fru Heiberg, som jeg allerede havde hørt saa meget om hjemme, søgte mit Øje først i den sovende Gruppe om Kaffebordet i Haven. Der sad hun yderst tilvenstre, dejlig, i en hvid Kjole med store, røde Prikker. Dem, sagde man, havde hun selv klippet ud af Glanspapir og klistret paa en almindelig Mollskjole. »Det gjorde jeg saa ofte,« sagde hun engang til mig mange Aar efter, da jeg fortalte hende om mit første Theaterbesøg. »Man havde saa faa mønstrede Stoffer dengang, saa sørgede jeg selv for Afvekslingen; det skulde jo kun synes. Mit Atlask f. Eks. var tidt ganske simpelt Glansshirting; nu skal det jo altsammen være ægte og tager sig tidt knap saa godt ud.« Saa kom Holst og Michael Wiehe ind som Conrad og Julius, Holst skød sit Gevær af for at vække dem; de fór alle op, og den døde Huslærer (Phister) sagde: »Gud velsigne Dem, Hr. General;« han troede, han nøs; det var forfærdelig morsomt. Som den buldrende Generalkrigskommissær, der af alle tituleredes »Generalen«, saa jeg for eneste Gang Foersom, af hvis borgerlig brede Komik jeg dog har bevaret et ret

levende Indtryk, og jeg nød i høj Grad ham, Huslæreren og Jfr. Blak (Jfr. Rosenkilde). Handlingen forstod jeg naturligvis ikke meget af, saalidt som den aandfulde Konversation, men Situationerne, dem ser jeg alle lyslevende fra dengang: Judita i Hængekøjen, der raaber af al Magt paa den døde Hr. Berthelsen, der samtidig stadig gentager: »Det er mig ubegribeligt, hvor Jomfru Judita kan være.«

Efter Valgerda kom en skøn Pas de deux, danset af en Ridder i violet Fløjl med hvide Ben og bart Hoved, Hr. Funck, og en yndig Sylfide, Jfr. Funck, og endelig det nye Stykke, som alle talte om, og hvis Sange jeg kendte og kunde synge: »En Søndag paa Amager«. Og det var ikke svært at forstaa. Jeg ser endnu ved Tæppets Opgang Hultmann som Københavneren i sort Frakke, hvide Benklæder og høj graa Hat komme ind med gamle Rosenkilde som Jespersen. Jeg ser Fru Heiberg paa Bænken ved Bordet sidde med Hænderne skudt ind under sit Sæde og rokke fra Side til Side med lukkede Øjne og drømmende synge om sin Jokum. (Da jeg 4 Aar senere, paa Søkvæsthuset, hvor Fader var bleven Inspektør, og hvor vi boede ovenover Heibergs, en Efteraarsdag fra vore Vinduer saa hende i deres Have gaa ind i det store Lysthus dernede, der nu var gennemsigtigt, efterat Aristolochierne, som beklædte det, havde tabt deres Blade, og sætte sig op paa Træbordet derinde i den samme Stilling og med den samme Rokken, troede jeg naturligvis, at hun atter sad og drømte om Jokum; — og det gjorde hun maaske ogsaa.) Og saa hendes dejlige Duet med Michael Wiehe:

»Li-his-beth—Jo-ho-kum!« Og Maanen, der kom op over Vandet og steg højere og højere, mens Pigerne gik i Klynger og sang: »i Maa-aa-neskin!« Vidunderligt! Jeg tror nok, at det dengang blev afgjort i mig, at derop maatte jeg engang. Et Par Aar efter, da jeg læste »Svend Dy-rings Hus«, slog det ned i mig, at jeg jo ikke behøvede at vente, til jeg blev stor; i den Komodie var der jo Smaa-dreng, jeg straks kunde spille. Jeg var dog ikke saa hel-dig at vinde Faders Tilslutning, da jeg talte til ham derom. Jeg maatte foreløbig nøjes med mit Dukketheater og med at spille Komodier, jeg selv skrev, sammen med mine Søskende.

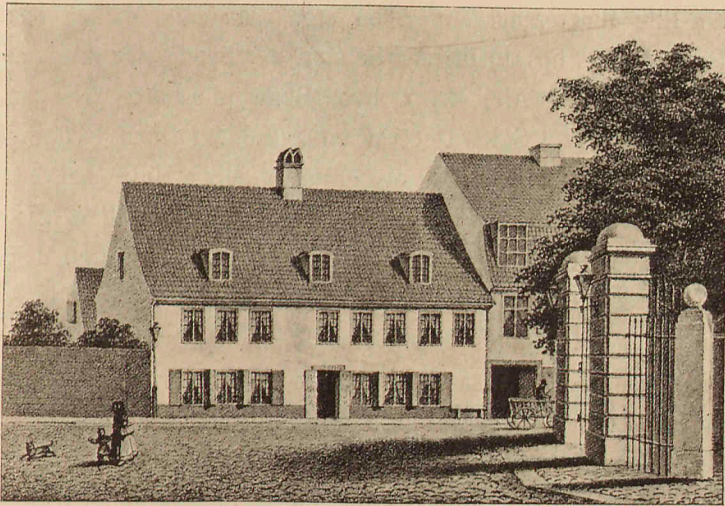
Vi boede som sagt dengang, i 1848, paa Vesterbro, lidt forbi Jernporten, der dannede Indgangen til Frederiks-berg Allé, i en større Bindingsværksgaard paa 2 Etager med en vidunderlig Have, der strakte sig helt ned til den gamle, nu genoptagne Jernbanevold i hele den nuværende Valdemarsgades Længde. Stiftamtmand Tetens, der om Vinteren boede i Badstuestræde, havde Sommerlejlighed i samme Gaard, hvor vi boede Aåret rundt fra 1844—52. Saa god var Haven. Ligeoverfor os var et langt Planke-værk, der strakte sig fra Kagemandens Bod ved Jernporten op til Gaarden »Haabet«, hvis Have det begrænsede. I et Relief paa Gaardens Façade til Gaden stod en kvindelig Figur med et Anker og omkring den Indskriften: »Den gule Hest bortfaldt, og jeg blev Haabet kaldt«. Haven dannede en stor Trekant mellem Vesterbro og Frederiks-berg Allé. Ud til denne var der imidlertid i Havens ne-

derste Ende nu bygget et Par Villaer med Have ud til det omtalte Plankeværk. I en af disse var kgl. Skuespiller Vilh. Holst nylig flyttet ind. Skuespillerne havde faaet Udflyttertrang, Hr. og Fru Nielsen boede i Frederiksberg Allé i det bekendte No. 7, hvor selve Dr. Ryge havde forarbejdet 7-Tallet over Porten; gamle Rosenkilde slog sig ned paa Kastelsvejen. Da jeg et Par Dage efter hin for mig saa minderige 8. Novbr. kom gaaende til vort Hjem ved Moders Haand, stod der en smuk Dame paa en Høj bag Plankeværket. Moder hviskede til mig, at det var Judita i Valgerda. Ja, hun stod jo med Overkroppen op over Plankeværket som hin Aften over Hængekøjen. Jeg tog Hatten dybt af for hende og raabte op til hende: Hr. Berthelsen! Hr. Berthelsen!« hendes egen Replik fra Stykket. Hun smilede og nikkede til mig, jeg var henrykt; det var mit første Theaterbenedtskab.

Naar Moder havde abonneret i Theatret, kom jeg af og til, naar hun skulde paa første Bænk, til at staa foran hende. Jeg saa bl. A. Hertz's »Sheik Hassan«, men husker af den kun gamle Rosenkilde, der var umaadelig morsom i en Opiumsrus, hvor han paa en uhyre komisk Maade strøg sin sorte Slave Massud (Knudsen) med udpilede Fingre midt ned over Ansigtet, idet han sagde: »Jeg holder meget af Massud!« Jeg hørte »Ungdom og Galskab« med Schram som Formynderen, Sahlertz som Ritmester Rose, Phister som Tjeneren Johan og Jfr. Bergnehr (senere Md. Fossum, sidst Fru Gerlach) som Vilhelmine, og »Bar-

beren« med hende, Datidens Operaprimadonna, som Rosina; men det er Altsammen kun utydelige Minder.

Vinteren 1851—52 blev overordentlig interessant for mig, forsaavidt som den atter bragte mig i Berøring med En fra Theatret, og det i Løbet af en hel Vinter. Jeg og

Oehlenschlägers Fødested, lidt af Gartner Mohrs Gaard, og Jernporten.

min ældste Søster, der var et Par Aar yngre end jeg, skulde lære at danse. Der var kommet en Opfordring til vore Forældre fra nogle Familier paa Vesterbro og i Frederiksberg Allé om at lade deres Børn deltage i en Danseundervisning, hvortil man som Lærerinde havde engageret den unge 21aarige Danserinde, Jfr. Laura Stramboe. Man kunde jo ikke lade Børn gaa den lange Vej ind til Byen forat lære at danse. Vi fik Lov at være med. Vi dansede

afvekslende hos to Familier, dels hos Justitsraad Klee, der boede i Gartner Mohrs smukke lille Ejendom paa Vesterbro ligeoverfor Jernporten, ved Siden af det lille Hus, hvor Oehlenschläger var født (Mohrs Have strakte sig jævnsides vor ned til Jernbanevolden; ud til Gaden var der mellem os kun nogle mindre Huse, derimellem »Blaa Stud«, en lille Slagtergaard med en stor blaa Stud malet paa Porten), dels hos Justitsraad Selmer, der boede i Stueetagen i Frederiksberg Allé Nr. 7, hvor Skuespillerparret Nielsen boede paa 1ste Sal. Det var en stilfuld, fornem Bygning med en lille Have foran og en stor dejlig Have bagved. Stedet kom senere i Højesteretsassessor Otto Müllers Eje. Hans Søn, Komponisten Peter Lange Müller, blev født der. Nu er det forlængst revet ned, det har maattet vige for et almindeligt 4 Etages Hus. Hos Selmers begyndte Undervisningen. Det maa have været Søndagformiddag, den foregik, for vi dansede altid ved Dagslys. Det var i en stor Havestue med Glasdør ud til Forhaven og to Fag Vinduer paa hver Side af den. Langs med Vinduerne var en Række Stole stillet op bag hinanden, for at hvert Barn kunde støtte Haanden til en Stoleryg, mens vi lærte Positionerne og de første Pas. Jeg var i en voldsom Spænding, da vi mødte til den første Time. Jeg havde set nogle Balletter paa Theatret, og jeg glædede mig til det henrivende Syn af den unge smukke Danserinde, som jeg godt huskede fra Scenen, og som jeg nu ventede skulde komme svævende ind i fuldt Balletkostume. Stor var derfor min Skuffelse, da hun traadte ind i Stuen som en almindelig

jordisk ung Dame i lang, sort Silkekjole. Undervisningen begyndte, jeg tog fat med Iver og Interesse, det smagte jo svært af Theatret, jeg havde gode Anlæg for Dansen og blev snart rigtig flink. Hos Klees dansede vi i en Spise-stue til Gaarden; men den havde ikke den Festlighed som den lange Havesal hos Selmers. Vi kom til Runddansene og skulde engagere. Jeg havde altid, ogsaa ved senere Danseundervisning, den Skæbne at blive dødelig forelsket i en enkelt af de mange Smaapiger. Her som 9-Aars Dreng forelskede jeg mig stærkt i den 7-aarige Fanny Petersen, Datter af Overlærer Carl Petersen ved Metropolitanskolen. Hun var ikke særlig smuk, men hun var let som en Fjer og dansede vidunderligt. Altid valgte jeg hende. Men den ellers saa søde Jfr. Stramboe forvandlede snart min lyksalige Forelskelse til en ulykkelig Kærlighed. Hvergang jeg engagerede mit 9-aarige Hjertes Dame, traadte hun imellem og sagde: »Næ, næ, næ!« førte mig hen og forbandt mig med den mest klodsede og tunge af Pigerne og overlod min Udkaarne til hendes kejtede Fætter. Hun havde altsaa opdaget vor Kærlighed og modsatte sig den. At den var gensidig, var jeg overbevist om, og vi sørgede begge i Stilhed. At hun ogsaa elskede mig dengang, har hun senere som Voksen bekræftet, da jeg traf hende som Johan Wiehes Hustru. Jeg tør nok nævne Navnene nu, vi var jo kun 9 og 7 Aar dengang. At det var af pædagogiske Hensyn og ikke for at forstyrre vor meget unge Kærlighed, at Jfr. Stramboe dengang optraadte som den onde Fe i Balletten, forstod jeg først, da Kærlighedssorgen var vel over-

staaet. I Vinterens Løb forvandlede Jfr. Stramboe, som jeg trods hendes Grusomhed mod mine første erotiske Følelser stadig holdt meget af, sig til Md. Stillmann og viste, at hun selv ikke var blottet for Erotik.

Naturligvis fulgte jeg Fru Stillmann senere igennem Livet med en særlig Interesse. Som ung Student kom jeg til at læse med hendes lille Søn i Bondesens Forberedelsesskole. Ved Eksaminen saa jeg hende igen og fornyede vort Bekendtskab. Hendes kønne lille 8—9aarige Dreng lignede sin Moder meget og havde arvet hele hendes Livfuldhed. Det var just paa den Tid (1862), da »Den Stumme i Portici« var kommen op paa det kgl. Theater med Nyrop og Fru Stillmann og gjorde stormende Lykke. Ved et Selskab, jeg tror hos Nyrops, havde hans lille Søn, der ogsaa i høj Grad lignede sin Fader, og Fru Stillmanns lille Dreng i Kostume givet Scener af »Den Stumme«, og de skal have set ud som de nydeligste Miniaturer af Fader og Moder.

Men disse selv, hvor var de pragtfulde som Masaniello og Fenella, og hvor klædte de hinanden! To skønne italienske Fiskertyper. Han høj, kraftig og ædelt bygget, med det store, mørke Haar, den rene Profil og de udtryksfulde Øjne; hun lille, med Spændkraft i hver Muskel og hver Nerve, med det smukke, bevægelige Ansigt og det levende Øje, hvor hver skiftende Stemning spejlede sig stærkt og klart. Han var udmærket instrueret, af Høedt i Tekstens dramatiske Udtryk, af Füssel i Plastik og Mimik; men der var intet tillært at spore, det var blevet helt hans eget, idet han med Sjæl og Legeme og med en glødende Begejstring

gav sig fuldt hen i sin Fremstilling. Og hun bragte jo sin fuldendte mimiske Kunst med sig fra Balletten. Der var et mimisk og plastisk Sammenspil mellem dem, som var vidunderligt. Vel skuffedes man noget over selve hans Stemmes Klang efter det store Ry, der var gaaet af den iforvejen. Sagen var, at han efter Generalprøven, hvor han skal have sunget saa dejligt, havde været saa letsindig at stille sig i et aabent Vindue for at svale sig, ophedet som han var, og det var i Februar Maaned. Derved havde han paadraget sig en stærk Forkølelse, der gjorde, at Førsteopførelsen den næste Dag maatte aflyses. Man skyndede paa ham fra Theatret, at han endelig maatte blive hurtig rask, og han lod sig overtale til at optræde allerede 10 Dage efter, før han helt var kommet sig, og derefter lod man ham synge saa hyppig som muligt, saa han ikke fik Ro til at hvile Stemmen ud, men maatte tvertimod forcere den; derved fik den et Knæk, som den aldrig ganske forvandt. Men efter den første lille Skuffelse, man følte, naar man hørte ham første Gang, glemte man gerne denne Stemmens Mangel over det glimrende dramatiske Foredrag i Sangen, over hans skønne Apparition og over hans gripende Fremstilling af den neapolitanske Fiskerhelt i alle Operaens snart stille, snart voldsomme Situationer.

Senere sang han en Mængde andre Partier: »Faust«, Arnold i »Wilhelm Tell«, »Joseph«, Eleazar i »Jødinden« osv. og gjorde fremdeles stor Lykke. Poesi og Fantasi var der over dem alle; navnlig var hans gamle Jøde Eleazar højst betagende, og der følte Stemmebristen ogsaa mindre.

Men Stemmen tabte sig dog efterhaanden, saa hans Sangerbane ikke blev lang, og han havde den tragiske Skæbne egentlig at have kulmineret med sin Debut.

Da Fru Heiberg var Sceneinstruktrice, fik hun ham til at forsøge sig i Skuespillet; hun lod ham spille Haakon i »Kongsemnerne« og Axel i »Axel og Valborg«; men her slog hans dramatiske Evner ikke til; han manglede ogsaa teknisk Uddannelse i den Kunst og tildels vel ogsaa Kultur. Et er at spille god Komædie i Operaen, hvor Komponisten har givet En alle de Toner og Tonefald, som skal give Ordene Udtryk og Liv, et Andet i Skuespillet, hvor man selv skal komponere Talens levende Musik. Han gled efterhaanden over i mindre Opgaver, hvor han endnu kunde virke med sit smukke, mandige Ydre og tildels ogsaa med den pathetiske Følelse, han virkelig besad, som i »Hærmændene paa Helgeland«, hvor hans Ørnulf virkede smukt og gribende; men det varede ikke længe, før han træt og skuffet trak sig bort fra Scenen (1882). For mig staar han, i den Tid vi var sammen ved Theatret, som en ærlig og ædel Natur med et ideelt Syn paa sin Kunst. Senere fik han det Held at opdage flere betydelige Sangerbegavelse og give dem deres første Uddannelse, saaledes blandt andre Cornelius og Tenna Frederiksen.

Men Fenella, hende kom jeg bort fra. Ja, hun var den dejligste Fenella, jeg har set, og hun blev ved at være lige dejlig, til hun optraadte sidste Gang i Rollen ved sin Afskedsforestilling (1878). Men jeg har jo set hende i mange andre Roller baade før og efter hin Førsteforestilling med

Nyrop. Hun var ikke nogen stor Danserinde i teknisk Henseende, hun blev aldrig Solodanserinde; men hun var det, der var bedre, hun var en betydelig Karakterskuespillerinde i Balletten. Hendes Øjne og hendes Miner var saa udtrykfulde og saa livfulde baade til Smerte og til Smil, hendes Mimik saa sjælfuld og hele hendes Skikkelse saa charmerende yndefuld, at man straks overgav sig til hende, naar hun kom ind paa Scenen. Og Bournonville med sit klare Blik for sine Kunstneres Evner og Muligheder fandt altid den rette Plads for hende i sine Balletter; »Søvnngængersken«, Margrethe i »Faust«, Fadebursternen i »Et Folkesagn« og senere selve Troldfrøkenen, Kadetten Poul i »Fjernt fra Danmark«, den første og den fikseste af dem, der har spillet den, Louise i »Livjægerne«; og da Juliette Price i længere Tid var borte som Gæst i Wien, og han ingen egentlig Primadonna havde, komponerede han »Fjeldstuen« for Fru Stillmann, der heri fremstillede en højst interessant ung Kvindeskikkelse, en kraftig og kæk norsk Sæterjente, der endogsaa kunde fælde en Bjørn.

Ogsaa hun forsøgte sig i Skuespillet, i 1860. Men Replik er noget andet end Mimik. Det var meget net og klædeligt; men Lunet og Livet i hendes Øje og Smil fandt ikke Vej til hendes Ord, hun virkede ikke som i Balletten, og hun trak sig klogelig tilbage til den igen efter at have forsøgt sig i to Roller, Pernille i »Pernilles korte Frøkenstand« og Nancy i »Fejltagelserne«. Jeg saa hende i den sidste Rolle, men havde ogsaa Indtryk af, at dette Forsøg vist var en Fejltagelse.

Adskillige Aar efter blev hun og jeg Kammerater. Jeg kom endogsaa til at spille sammen med hende i en Ballet, »Fra Sibirien til Moskau«, hvori jeg nogle Gange double-rede Carl Price som Kejser Paul, og hvor hun i Spidsen for en Flok schwabiske Bønder efter en Dans bragte mig sin Hyldest foran min Throne. I min Tak for Hyldesten mindede jeg hende dæmpet om Danseundervisningen paa Vesterbro, hvor jeg havde maattet bøje mig for *hende*.

Hun tog sin Afsked 1878, men levede til Novbr. 1914 og blev 84 Aar gammel. Hun bevarede sin Interesse for Theatret til det Sidste og var foruden en flittig og livlig Tilskuer, trods sin høje Alder ogsaa en udmærket Instruktice bl. a. for Frk. Krarup-Hansen.

Efter denne Vandring med Fru Stillmann, hvor vi fik Nyrop med paa Vejen, gaar jeg lidt tilbage i Tiden.

Det er forunderligt, hvor Tidsafstande svinder ind, naar man selv er højt oppe i Aarene og husker godt, ogsaa hvad man har hørt de Gamle i forrige Slægtled fortælle. I disse Dage, da jeg skriver dette, er det 120 Aar, siden min Fader blev født, i 1797, altsaa i næstforrige Aarhundrede, kun 43 Aar efter Holbergs Død; og skøndt det er 64 Aar, siden Fader døde, husker jeg ham, som jeg saa ham igaar. Mormoder havde oplevet den store Struenseeske Katastrophe og kunde fortælle derom, — *Struensen* kaldte hun ham forresten. Det kommer nu ikke Theatret ved; men baade Fader og Mormoder fik theaterhistorisk Betydning for mig, idet Faders Stilling bragte mig i Berøring med Heibergs, og Mormoder — ja, lad mig begynde med

hende, hun er dog den ældste, og det, jeg har fra hende, peger længst tilbage i Tiden. Ja, det er kun en Udtalelse, af hende, jeg mindes; men den har givet mig noget at tænke paa.

Mormoder, Md. Caroline Anine Jones, gift med The- og Porcellænshandler, senere, efter den store Pengekrise i 1813, som ruinerede ham, engelsk Sproglærer og Klokker ved den engelske Kirke, William Jones, var Datter af kgl. Kapelmusikus Kietz. Da jeg i sin Tid læste Overskous Theaterhistorie, fandt jeg ham omtalt der i Anledning af et musikalsk Manuskript, som han havde arvet efter den russiske Gesandt, Baron Korff, og som var bleven ham fralokket af en Violinist i Kapellet, Kammermusikus Darbés, der havde udgivet det som sin egen Komposition. Kietz afslørede hans musikalske Tyveri, og Darbés benyttede da sin Indflydelse hos Theaterdirektionen til at faa ham afskediget og pensioneret med 50 Rbdl., skøndt han sad med stor Familie. Hvorfor havde en lille Kapelmusikus arvet noget, selv om det kun var et Manuskript, efter en russisk Gesandt? Jeg slog op paa et tidligere Sted i Bogen og læste igen den interessante og oprørende Historie om, hvordan samme Baron Korff, der stod i Kærlighedsforhold til den forgudede Skuespillerinde Jfr. Thielo, da hun efter et Væddemaal med en Veninde havde faaet ham til i en Champagnerus at røbe nogle af Frimureriets Hemmeligheder, og hun næste Dag pralede af sin Viden, erklærede hende febersyg og lod hende aarelade af sin Kammertjener, saa hun døde deraf. Hvorfra havde den danske Kapelmusikus

faaet dette russisk klingende Navn Kietz? Hvad var det, Mormoder havde fortalt, om at der var russisk Adelsblod i hendes Aarer? Skulde min Oldefader Kietz være en uægte Søn af Baronen, og maaske Jfr. Thielo hans Moder? Det var jo ganske morsomt at have hende til Tipoldemoder, selv om det just ikke vidnede saa smukt om hendes Dyd. Men man har jo 16 Tipoldemødre, saa man har jo Lov at haabe, at de 15 andre har været lutter Dydsmonstre. Naa ja, det Hele er jo kun en Hypothese.

Fader var, da jeg kom til Verden, gennem forskellige lavere Kontorgrader avanceret til Divisionskvartermester i Admiralitetet, en mærkelig Titel, som ogsaa efter Faders Afgang blev oversat til Intendant i Marinen. Der var imidlertid en Stilling, han i høj Grad attraaede, og det var at blive Inspektør ved Søkvæsthuset, hvor han i flere Aar ved Siden af sit Embede assisterede den gamle svagelige Inspektør Leschly, og hvorfra han jævnlig, naar han kom hjem paa Vesterbro, fortalte om Heiberg og især om Fru Heiberg, som han havde talt med derude, hvortil jeg lyttede spændt, og hvorfra jeg tidligt fik min store Interesse for samme Frue. Endelig døde den gamle Inspektør, Fader søgte og fik Stillingen, og i Efteraaret 1852 flyttede vi ud til Søkvæsthuset, i en dejlig stor Lejlighed paa 1ste Sal ovenover Heibergs og med Udsigt over deres Have. Til den anden Side, til Gaarden, havde vi en Udsigt af ganske anden Art. Søkvæsthuset havde nemlig udlejet de to Bygninger, der oprindeligt var benyttet til Hospital for de Saa-

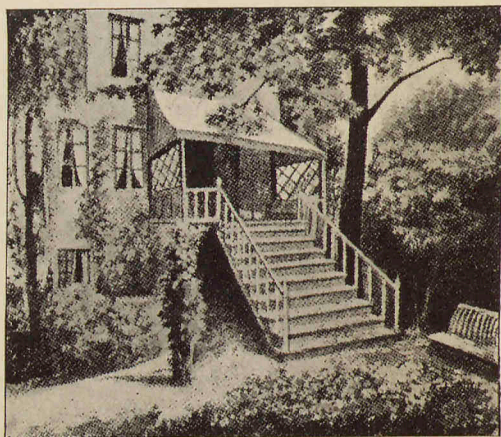
rede i Søkrigene, til Tugt- og Forbedringshuset. der manglede Plads til sine Fanger. De mandlige var bleven anbragt i Bygningen ud mod Baadsmadsstræde, de kvindelige i den mod Overgaden oven Vandet, der hvor der nu er Kaserne. Over de kvindelige Fangers Gaard havde vi Ud-

Hovedbygningen paa Søkvæsthuset, set fra Gaarden.

sigt, og fra Børnekammervinduet iagttog jeg ofte deres Arbejde, væsentlig med Vask ved den store Post med de lange Vaskekar. Jeg stillede da tit mit store Dukketheater op i Vinduet og skaffede dem en lille Adspredelse ved at spille Komædie for dem, rigtignok uden Ord. De saa forresten i Reglen ganske fornøjede ud, i deres underlige Kostume i to Farver adskilt efter Midtlinien fra oven nedad, gult og sort eller gult og graat, den gule Farve skrigende

stærk. Med de bare Arme og det halvkorte Skørt var Dragterne ikke uklædelige, og tillige uhyggelig interessante, naar man tænkte paa, hvad der vel havde bragt de Stakler i de Klæder. Hyppigere laa jeg dog i Vinduerne ud mod Haven for at passe paa, naar Fru Heiberg spaserede dernede. Hun saa forresten alt andet end dejlig ud, naar hun

Heibergs Havetrappe.

gik i sin Have. Det var jo Efteraar, da vi flyttede derud. Hun havde en stor Kyse paa Hovedet og var indsvøbt i en Slags Slobrok; men jeg vidste jo, at inde i den havde den fortryllende Theaterdronning gemt sig, ligesom Feen i Eventyret, der klædte sig i en gammel Kones Lignelse for at prøve Ungersvendens Trofasthed, og oppe i Vinduet laa jo en lille Ungersvend og elskede trods Alt. Men naar Theaterkaretten, denne grimme, gamle Kasse, om Aftenen kom for at hente hende, var jeg altid ud til Gaarden forat

se hende stige ind og køre til Trylleslottet. Hvordan mon det gik med Lektierne i den Tid?

Men saa holdt Kareten pludselig op at komme. Hun var blevet syg, meget syg. Hun svævede mellem Liv og Død. Vi havde Børnekammer lige over hendes Sovekammer. Der kom Bud op, om vi vilde være pænt stille. Det gjaldt Fru Heibergs Liv, og følgelig holdt jeg streng Justits over mine Søskende; jeg var den ældste af seks. Jeg gik i en evig Angst. Saa begyndte hun at komme sig, Faren var ovre, og jeg aandede lettere. Men hun var syg det meste af Vinteren. Da hun endelig var rask, skete det Vidunderlige, at hun en Dag som Rekonvalescent sammen med Heiberg kom op og gjorde os Visit og takkede os Børn, fordi vi havde været saa pænt stille under hendes Sygdom. Hun klappede mig paa Kinden, jeg skælvede af Lyksalighed. Hun sad i Sofaen ved Siden af Moder; Heiberg og Fader ved hver sin Ende af Divanbordet; jeg paa en Stol beskedent henne ved Døren; de mindre Børn blev sendt ud. Jeg slugte hende med Øjne og Øren. Hun var dejligere end nogensinde. I en halvklar hvid løs Morgendragt, holdt sammen af en Snor om Livet, over den en dyb pensée Atlaskes bekvem Kofte, og Haaret samlet i en eneste tung Lok, der laa ned paa den højre Skulder.

Nogen Tid gik, saa kom Theaterkareten igen. Hun skulde første Gang optræde paany efter sin svære Sygdom. Jeg, og vistnok ogsaa mine Søskende, men jeg var forrest, laa i Vinduet, og saa — først en stor Kurv med hendes Dragt blive baaret ud; ovenpaa den laa en blegrød Silkehat; —

saa kom hun selv ud, og Vognen kørte. Jeg raabte efter den: »Vi skal hen og se Dem om lidt!« Fader havde taget en Loge.

Tæppet gik op. Hun valsede syngende rundt om et stort Træ med Amalie Price, og der blev en Jubel og Blomsterregn uden Ende. Livréeclædte Tjenere kom ind med store Kurve og samlede Blomsterne op. Stykket, »En Sommeraften«, sagde man, hun selv havde skrevet; man sagde ogsaa, at det var ret ubetydeligt; men hun maatte ikke anstrænges, man skulde jo bare se hende, og jeg saa kun hende. Da Tæppet var faldet efter den lille Enakter og Bifaldet brød løs, gik alle Logedørene op, og unge Mennesker uddelte og kastede ogsaa ned i Parketterne en Sang, som Publikum skulde synge til hende. Tæppet løftedes igen, mens Alle rejste sig og begyndte Sangen, skreven af H. P. Holst til hendes egen Melodi: »Paa Søen, naar den skummer vred«:

Rul op, rul op, du Tæppe, som
os skinsyg skjuler hende,
der staar i Templets Helligdom
som Ypperstepræstinde —

Der stod hun paa Scenen med Sangen i Haanden og tog mod den begejstrede Hyldest. Vi sang og græd paa engang.

Saa fulgte en Ballet, »Brudfærden i Hardanger«; men den havde, selv for mig med mine 10 Aar, den Aften ingen Interesse. Jeg aandede kun hende. Folk ventede udenfor Theaterporten paa hende — forgæves. Fader havde

før Forestillingen sagt til Heiberg: »Er De nu ikke bange for, at Folk skal trække Deres Frue hjem som efter »Dina«? »Nej,« svarede Heiberg, idet han tog sig en Pris, »jeg sætter mig ind i Vognen til hende, og saa er der ingen, der trækker.« Det skete dog ikke saaledes. Hendes Broder, Skuespiller Pätges, fulgte hende ud ad Porten ved Gjet-huset, hvorfra hun i en Droschke slap ubemærket hjem. Det var d. 30te Marts 1853. I Resten af Sæsonen saa jeg hende kun fra Vinduerne nede i Haven og en enkelt Gang paa Trappen, hvor hun stod udenfor sin Dør og gav sin syge Hund Medicin af en Spiseske.

Heiberg tog mig en Gang i Vinterens Løb op paa Kvisten paa sit Observatorium og viste mig sine astronomiske Kikkerter, hvori jeg naturligvis ikke kunde se det allermindste. Ogsaa Fru Gyllembourg, der det Aar fyldte 80, saa jeg derude, men kun en eneste Gang. Hun kom ud af en Laage i Plankeværket om deres Have ved en Piges Arm. Hun talte venligt til mig, men hun vakte nærmest Rædsel hos mig ved sin lille sammenskrumpede Skikkelse og de store Poser, hun havde under Øjnene. Naar jeg i senere Aar sad og saa paa hendes dejlige Ungdomsbillede, malet af Juel (nu paa Frederiksborg) i Fru Heibergs Hjem, fattede jeg ikke, at det var den samme Kvinde, jeg som Barn havde set, og som den Gang havde skræmmet mig som en uhyggelig gammel Heks. Først da jeg engang saa Gertners Tegning af hende som gammel Kone, genkendte jeg det Billede, jeg havde bevaret i Erindringen fra min Barndom, men fandt det nu ingenlunde afskrækkende.

I Slutningen af Sæsonen 1853 brød den store Kolera-epidemi ud i København. Paa Søkvæsthuset blev der indrettet Hospital for de Syge i Marinen, der ikke havde Ko-

FRU GYLLEMBOURG
Efter Tegning af Vilh. Gertner.

lera, da Søetatens Hospital i Nyboder udelukkende optoges af Kolerapatienter. Alle paa Søkvæsthuset maatte afstaa nogle Værelser til Sygestuer, Heibergs og vi naturligvis ogsaa. Fader fik fuldtop at gøre som Inspektør, og Moder fik han overtalt til at paatage sig Økonomien, hvad hun nødvendig vilde, da hun havde sit store Hus med 6 Børn at

sørge for. Men hun bøjede sig for hans Ønske, og det var en Lykke, da det ikke lang Tid efter aabnede hende Vejen til en Stilling, som satte hende istand til som Enke at kunne opdrage sin Børneflokk. Det midlertidige Hospitals to Læger skulde ogsaa spise ved vort Bord. Heibergs rejste paa Landet og kom først tilbage langt ind i den følgende Sæson, da Koleraen var forbi. Men da havde vi maattet forlade det dejlige Søkvæsthus. Ved Sommerferiens Begyndelse var jeg bleven sendt til Nakskov i Besøg hos en Onkel. Midt i Ferien fik jeg det forfærdelige Budskab, at Fader var død af Kolera; men jeg maatte ikke komme hjem, da Moder nu var angst for sine Børn. Fader havde været ude paa Søhospitalet i Nyboder i Forretningsanliggender, kom hjem derfra, blev syg og døde anden Dagen derefter. Mærkelig nok blev ingen andre paa Søkvæsthuset smittede. Men paa Søhospitalet døde baade Inspektør og Økonom. Moder søgte denne sidstes Plads og fik den. Jeg kom først hjem et godt Stykke ind i September, da Ferien flere Gange blev forlænget til min store Sorg, da jeg længtes forfærdeligt efter at komme hjem til Moder. Paradisets Have paa Søkvæsthuset var visnet. Et Par Maaneder derefter, d. 12. Novbr., den Dato husker jeg ogsaa, drog vi ud derfra, med mine to ældste Søstre dødssyge af Tyfus, ud til Hospitalet i Nyboder, hvor den ene af dem døde kort efter, fra 8 store Værelser og en dejlig Have (bag Heibergs) til 4 smaa Værelser og en Grønnegaard. Men da Sorgerne var bragt til Ro, blev der i den lille Nyboderslejlighed paa Hospitalets Hjørne af Adelgade og Fredericia-

gade (dengang Nellikegade) i 25 Aar et yndigt og hyggeligt omdøbt Hjem, hvor ikke blot vi Børn var lykkelige, men hvor alle, Slægt og Venner, befandt sig vel. Men vi havde ogsaa en udmærket Moder.

Ja, alt dette har jo ikke noget med Theaterminder at gøre, uden forsaavidt Søkvæsthuset, saalænge Heibergs boede der, er et stort Theaterminde, hvoraf jeg kun et Aar sugede stærke Indtryk; men de Indtryk, særlig af Fru Heiberg, ligesom ogsaa Indtrykkene af de dybe personlige Sorger, jeg med mine smaa 10 Aar oplevede, var saa stærke, at det Aar fylder i mit Minde som et langt større Tidsrum og bliver et væsentligt Afsnit af min Barndom, eller jeg kan sige af mit Liv.

Første Gang jeg saa Fru Heiberg igen, var i denne samme Vinter, hvor vi havde forladt Søkvæsthuset. Det var i »Ruth«, et lille Stykke af Athalia Schwartz, som bæres, og som vistnok ogsaa trængte til at bæres, af en vidunderlig Udførelse af Fru Heiberg som Ruth, Fru Nielsen som Naomi, Michael Wiehe som Boas og Høedt som Jerocham; flere Personer var der ikke i Stykket. Dets Virkning, ialfald paa mig, var væsentlig malerisk. Jeg ser Fru Heiberg i første Akt komme ind i Solnedgangsbelysning bag Naomis Hytte med et Kornneg paa Hovedet, derefter Gruppen foran Hytten i hendes Samtale med Naomi, senere i Boas' Telt Wiehe hvilende paa en Løjbænk tage imod hende, og endelig mindes jeg en heftig Scene mellem hende og Høedt, der saa pragtfuld ud i sin arabiske Dragt.

I »Ruth« saa jeg Fru Anna Nielsen for sidste Gang

(hun døde i 1855), men husker ogsaa væsentlig hendes Apparition. Jeg har desværre i det hele kun set hende

Scene af »Ruth«.

(Ruth: Fru Heiberg, Naomi: Fru Nielsen.

Tegning af A. Harttung.

ganske faa Gange. Jeg har dog et stærkt Indtryk af hende som Fru Chopin i »Ude og hjemme«, den devote og stramme Svigermoder, der gør Hjemmet uudholdeligt for Svigersønnen, Michael Wiehe. Jeg husker, hvordan hun,

hvergang hun viste sig, blot med sit Blik bragte Alt til at stivne og fryse. Men det var jo kun en enkelt Side af hendes rige Talent. Oftest betog hun jo netop ved sin ømme, varme Moderlighed.

Jerocham i Ruth var den eneste Rolle, hvori jeg fik Høedt at se, jeg kom saalidt i Theatret de første Aar efter Faders Død, og jeg har ikke bevaret noget Indtryk af ham i den udover det rent maleriske.

I det berømte Hoftheater-Aar 1855—56 var Moder med flere af Familien henne at se »Den sidste Nat« og »Berthas Klaver«. Jeg fik Valget mellem at være med der eller gaa med mine Fætttere til Beriderne i Hippodromen. Jeg skammer mig dybt og ærgrer mig endnu over, at jeg valgte det sidste; men jeg var kun 13 Aar.

Men meget levende mindes jeg Høedt som Oplæser i senere Tider, da jeg i den nystiftede »Arbejderforening af 1860« hørte ham sammen med Michael Wiehe læse Munchs »Salomon de Caus«, og i Etatsraad Thieles Hjem baade »Hamlet« og »Richard den 3die«. Jeg var da Student (fra 1861) og nød sammen med andre Unge disse Oplæsninger med glødende Interesse. Netop som Oplæsninger var de glimrende ved den stærkt karakteriserende Fortolkning baade af Personer og Repliker, de virkede ogsaa illuderende, gennemtrængte som de var, ikke blot af en fin og dyb Forstaaelse og et teknisk Mesterskab, men ogsaa af baade Fantasi. Pathos og Lune, og den Anke, jeg saa ofte havde hørt fremsat imod ham som Skuespiller, at han ikke blev til Et med sin Rolle, men stod ved Siden af den og forklarede

den, betød Intet her, da Oplæseren jo altid maa bevare en subjektiv Baggrund, hvorpaa han fremfører Digterværket. Det er jo netop det, der gør Oplæsningen til en Kunst for sig, forskellig fra Komodispillet, der kræver den fulde Hengivelse og Gaaen op i den fremstillede Figur. Den Reservation, som Oplæsningen kræver, glemmer desværre Skuespillere ofte at bevare, naar de læser op, saa Tilhørerne, uden i Reglen at vide hvorfor, bliver lidt flove paa deres Vegne. Det skete ikke med Høedt; men jeg kan nok tænke mig, at hvis hans nøgternt reserverede Personlighed skinnede ligesaa tydeligt igennem paa Scenen, har han vanskeligt kunnet henrive og varme i den Grad som ved Oplæsningen.

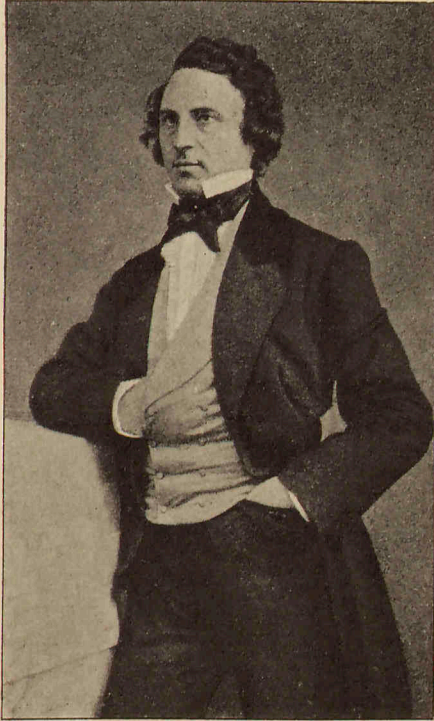
Han læste ogsaa mindre Ting, som H. C. Andersen. »Sommerfuglen«, »Snemanden« og »Den lykkelige Familie« læste han overordentlig malende og med et bedaarende Lune. Jeg glemmer aldrig Kaprifolierne i »Sommerfuglen«, der hang ud over Gærdet, »gule i Skindet og lange i Ansigterne«, saa anskuelige blev de baade som Blomster og som gamle Jomfruer.

Naar vi saa fulgtes ad fra Thieles, fængslede han os yderligere, dels ved at fremdrage og belyse Enkeltheder af det, han havde læst, dels ved at udvikle sine Theorier om Theater og Skuespilkunst, ofte noget paradoksale og hyppigt skarpt kritiske overfor Øjeblikkets Kunst. Det var ham, der talte hele Tiden, stærkt interesserende og uhyre betagende, og vi fulgte ham spændt lyttende lige til hans Port paa Nørregade; saa stod vi en Stund i en Klynge

om ham, der vedblev at tale; lidt efter begyndte han at gaa igen, Nørregade op og ned, med sin peripatetiske Skare, der ikke vilde miste et Ord af hans aandfulde Tale, til Klokkeren idetmindste blev 2; før kunde han ikke lide at komme hjem. Vi var vel gaaet fra Thieles, hvis Sønner var fulgt med, da de vidste, hvad der vankede paa Hjemvejen med Høedt, ved den almindelige borgerlige Tid Kl. 11. »En Hest, en Hest! mit Kongerige for en Hest!« havde han naturligvis ikke forsømt at udtyde for os med *sin* ejendommelige Fortolkning, som vi naturligvis straks fandt, var den eneste rigtige — dengang.

»Arbejderforeningen af 1860«, som jeg nævnede før, begyndte sin Virksomhed med Foredrag og Oplæsninger. Det var Aaret før jeg blev Student, Det kunde jeg ikke modstaa, men blev straks Medlem. Oplæsningerne holdtes i det daværende Gymnastikhus ved Sølvgades Kaserne, et højst uhyggeligt, hvidkalket Rum, hvor Medlemmerne stod ret op og ned saa tæt, som det var muligt at presse dem sammen; det var nemlig værd at høre, det der blev budt paa: Høedt og Michael Wiehe med »Salomon de Caus«, Michael Wiehe med Oehlenschlägers »Helge«, Kristian Mantzius med Holberg og Hostrup, o. fl. Det var en Nydelse uden Lige. Det grimme Rum blev til en skøn Fantasiverden, man glemte at blive træt af at staa, man løftedes og bares udover den sammenpakkede Skare. Navnlig blev jeg grebet af Michael Wiehes Oplæsning af »Helge«. Aaret efter hørte jeg ham læse den igen i den gamle Studenterforening i Boldhusgade. Den store Sal var nu

heller ikke smuk; men tænker jeg paa den, ser jeg altid Michael Wiehe paa det løftede Podium i Salens halvrunde Baggrund. Han adlede den ved sin Person og ved sin

MICHAEL WIEHE.
Efter Fotografi.

Deklamation. Det var Deklamation i Ordets allerbedste Betydning. Saa skønt, saa ædelt, saa løftet og dog saa fuldt naturligt. Saa levende, saa malende og dog næsten uden Gestus. Jeg husker kun én saadan i »Helge«. Det

var i »Julerejsen«, hvor Ordene »Øl en Tønde« gentages; da gjorde han Stemmen mørk og tyk og illustrerede Tøndens Størrelse ved at lade Armene beskrive en stor Cirkel. Uagtet han gjorde det baade diskret og fornemt og ligesom ubevidst (det er nemlig Gestikulationens Hemmelighed), brast alle i stærk Latter. Han ejede det fine, stille Lune, der virker saa stærkt hos en ellers saa alvorlig Personlighed. Naar han fremsagde Paludan-Müllers »Lucifers Fald«, gjorde han ogsaa kun en eneste Bevægelse. Han stod, som man dengang brugte, med sin høje Hat i venstre Haand og højre Haand let berørende den. Da Lucifers Fald maledes, løftede han sin Højre stille op og lod den, følgende Ordene, langsomt men spændt sænke sig ned, saa man ikke blot saa Faldet, men følte, at det var et Fald for Evigheden. Ingen Bevægelse uden den; men den gjorde sin fine og stærke Virkning

Han staar for mig som den ideale Deklamator. Han var saa fri for al uægte Pathos. Pathos havde han, Gudskelov! men den var saa ægte; ingen Bulder i Stemmen, ingen lavet Klang, ingen Pynten paa Ordenes Udtale. Men hans Tale var ren og gik aldrig til den anden Yderlighed, selv i løftet Stil at bruge Dagligstuenes Hverdagssprog. Og dog — dog husker jeg, at han, paa den Tid, da han var kommen stærkt under Høedts Paavirkning, engang blev taget strengt i Skole af »Dagbladet«s bidske Theateranmelder, Hjerrild, fordi han i Henriks Digt i »Alferne« skulde have sagt:

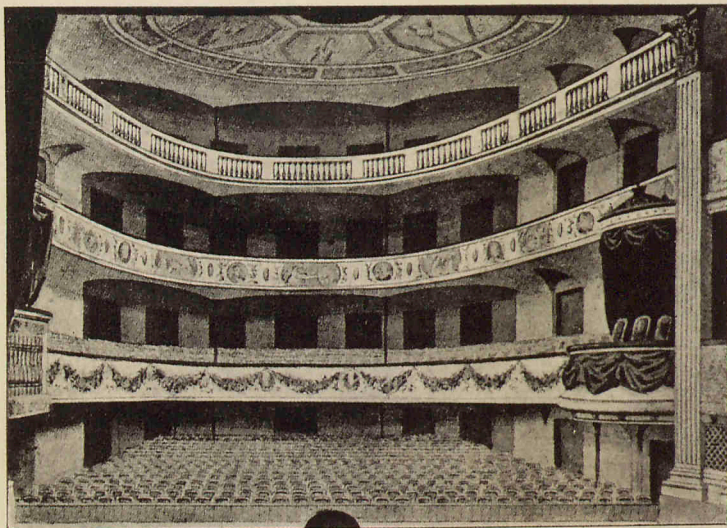
En Aften ensom gik jeg nys,
 Stjernerne funkled,
 den hal/e Maane med sit Lys
 hal' dem fordunkled.

Jeg ser endnu de fede Typer, hvormed det blev fremhævet; det oprørte mig, jeg troede ikke, det var sandt, og jeg tror det fremdeles ikke. Han har med sin gode Smag udtalt v'et blødt istedet for at servere det paa Præsenterbakke, som andre dengang — og ogsaa den Dag idag — smager paa deres Konsonanter i Selvnyden og Affektation.

Men naturligvis kom Høedts mere realistiske Kunstopfattelse, som gik i Kamp mod Datidens stærkt romantiske Retning, der idealiserede og pyntede paa Alt, ikke blot paa Talens Sprog og Toner, men paa hele den ydre Form, ogsaa til at virke paa Wiehe, da han sluttede sig til ham i inderligt Venskab og i Beundring for hans Theorier, der virkelig kom i rette Tid, og som vi alle den Dag idag skal være taknemmelige for, og især for, at de blev virkeliggjorte af en Kunstner som Wiehe. Men hverken han eller Høedt blev nogensinde platte i deres Sprog, ligesaa lidt som i deres Kunst idetheletaget.

I 1855 blev Tilskuerpladsen bygget om, uden at noget i Bygningens Ydre forandredes. Det var en virkelig Forbedring, der væsentlig bestod i, at de tykke firkantede Træsøjler, der bar Etagerne, fjernedes og erstattedes af tynde Jernpiller, der kun lidt forstyrrede Udsigten til Scenen; og i at Parket- og Parterrelojer forsvandt, saa Gulvets Rækker førtes næsten helt ud til Sidevæggene, og endelig i at Par-

terret udelukkende fik Siddepladser, nummererede som Par-
ketternes. Samtidig fik 1ste Etages Ballustrade en ny De-
koration, en Række yndefulde Blomsterguirlander paa hvid
Grund, malede af den udmærkede Blomstermaler, Prof.
I. L. Jensen. 2den Etage dekoreredes med Medaillonpor-

Det kgl. Theaters Tilskuerplads efter Ombygningen 1855.

trætter af Digtere og Komponister, og mellem dem med
Grupper af Genier, der legede med Komediens og Trage-
diens store Masker. I Loftet om Lysekronen, der stadig
gik op og ned i sit Hul, malede Const. Hansen de 6 Muser,
der havde noget med Theatret at gøre. Folk havde meget
ondt af, at de var overskaarne, i Knæstykke, jeg forstaa
ikke, hvorfor. Da Theatret i 1874 blev revet ned, gik den

smukke Guirlande til Odense Theater, hvor jeg senere glædede mig ved at gense den. Og nylig, i Foraaret 1918 ved et Gæstespil i Odense, saa jeg den paa den Plads, hvor den nu er havnet, i Skuespillerfoyeren i Byens smukke, nye Theater, og hvor der er Lejlighed til paa nærmere Hold at nyde Prof. Jensens fint udarbejdede Blomster, der ikke kom fuldt til deres Ret som Frise i en stor Theatersalon.

Jeg begyndte nu at komme lidt oftere i Theatret. Mine smaa Lommepege opsparedes til det. Engang imellem, naar der var en Forestilling, jeg havde glubende Lyst til at se, fik jeg Lov af Moder til at sælge en eller anden af de mindre værdifulde Bøger i Faders efterladte lille Bog-samling, hvor jeg dog aldrig forgreb mig paa andet, end hvad han f. Eks. med sin store Ordenssans havde ladet indbinde af »Flyveposten«s Feuilletonromaner, som han, da det var noget nyt, omhyggelig havde udklippet. Mine Besøg om Eftermiddagen før den paagældende Forestilling hos Smaagadernes Antikvarer, gav mig mange morsomme Oplevelser, som jeg senere ofte underholdt Familien med, og som ogsaa gav mig Lejlighed til lidt Studium af Datidens Antikvarer, der dengang ikke var saa fine og kultiverede som nu. Men Hovedsagen var, at Bogen blev solgt, og at jeg henrykt med mine 3 eller 4 Mark kunde gaa til Theatrets Billetkontor og skaffe mig en straalende Nydelse. Det var jo næsten altid Fru Heiberg og Michael Wiehe, som drog mig derhen. Men megét maa jeg beklage, at jeg ikke fik mere af dem at se i de Aar. Jeg gjorde

dog, hvad jeg kunde, og Moder havde ikke Raad til at traktere mig med en Billet mer end en sjelden Gang.

Da jeg var i øverste Klasse i Skolen, var der en god Ven, der hjalp paa mine Indtægter. Han havde været en Klasse over mig, var nu Student og havde begyndt at undervise. Han tog nu Timer hos mig i Klaverspil til en Rigsort Timen, vistnok væsentlig for at skaffe mig nogle Penge. Jeg abonnerede en halv Staaplads bag i en Loge i 1ste Etage for Rigsorten pr. Aften, hvor jeg stod bag nogle svære Damer, der havde Logen og desuden havde erhvervet sig selv en Ekstraplads ved at lægge et lille Brædt mellem de to bageste Stole, saa Staapladsen var noget indskrænket. Jeg skiftede med en anden Ven, der havde skaffet mig Pladsen. Men næste Aar, da jeg selv var Student, blev vi enige om at dele Pladsen, saa vi kom der hver Ugedag. Det kostede 1 Mark for os hver, men da blev Pladsen saa knap bag Damerne, at naar vi ved Aktslutningen maatte ud at rette os og faa lidt Luft, maatte den ene af os bag den andens Ryg faa fat i Laasen, og saa lod vi os begge falde baglæns ud. Men de Nydelser jeg havde der! Og stadig var det Fru Heiberg og Michael Wiehe, der gav mig de største. Jeg saa dem i »Ninon«, »Dronning Marguerites Noveller«, »Maria Stuart«, »En Kurmetode«, »Tonieta«, »Den Vægelsindede«, »Kongens Læge«, »Viola«, »Dina« og mange flere. Mange af disse Stykker saa jeg flere Gange, som »Ninon«, »Dronning Marguerite«, »En Kurmetode«, og nød dem for hver Gang højere.

I aandeløs Spænding sad man — eller stod man, som vi — og fulgte S sammenspillet ved Skakbordet i »Dronning Marguerite« mellem hende og Kejser Carl den 5te, hvor de overbyder hinanden, han med Forsøg paa at udspenjde hende og faa hende til at røbe sig, hun med behændigt at undvige og bortforklare for at skjule sine Planer og Handlinger, som flere Gange er ved at røbes, naar Babiesa (vidunderligt spillet af Phister), der skulde besørge hendes hemmelige Breve til Frankrig, stadig kommer tilbage, mens hun tror ham vel over Grænsen, saa hun maa finde paa nye Udflugter, og hvor hun og Kejseren under det Hele fører den elskværdigste Samtale med Spøg og Latter, — ja, den Latter er uforglemmelig, hvori hun først river Kejseren med, og derefter hele Publikum, der beruset bryder ud i Latter og Jubel og brusende Bifald.

Naar Fru Heiberg i 1ste Akt af »Ninon« i Disputen med Marquis Favart, der frygter

»at hun ved Mandens Gerning
vil høre op at være Kvinde,«

bryder ud:

»Giv Kloden i min Haand, og jeg vil styre
den let og sikkert blot ved Hjertets Vælde,«

og hun skøn og stolt løftede Haanden, som om hun bar den, var der ingen i Publikum, der tvivlede om, at hun var istand dertil.

Men Ekspositionen i 1ste Akt var lang, og skøndt Fru Heiberg bar den oppe ved sin aandfulde Tale og ved hele

sin fængslende og interessante Personlighed, sad man dog, naar man havde set Stykket før, og ventede lidt utaalmodigt paa 2den Akt, hvor Chevalieren først viste sig, og hvor Handlingen begyndte. For en skønnere og ædlere Skikkelse end Michael Wiehes Chevalier kunde man ikke tænke sig, og mægtigt blev man greben af hans dybe Følelse, af hans glødende Lidenskab, der virkede med dobbelt Styrke, fordi den oftest gav sig Udtryk i dæmpede Toner, der lod En ane en Ild i Dybet, langt stærkere, end den, der gav sig Luft i Ord; en Ild, der tilsidst sprænger hans Indre, da han faar at vide, at Ninon er hans Moder, og han uden en Lyd styrter forover ned for Ninons Fødder.

Vidunderligt var deres Sammenspil her, som forresten overalt, hvor de spillede sammen.

Man fortalte, at da de en Aften havde spillet i Ninon, kom Pätges op til dem fra Tilskuerpladsen og udbrød: »Iaften har I fejret jeres største Triumf; Theaterkatten har været paa Scenen i hele sidste Akt, og ikke En i Publikum har lèt«.

I »Ninon« var der foruden de to i en mindre Rolle en glimrende Fremstilling, Phister som Lord Hastings, der fint, diskret og fornemt gav et paa engang komisk og sympathisk Billede af den lidt enfoldige, men gennemnoble engelske Adelsmand. Phister fortalte mig engang, at han, da han blev komplimenteret af den daværende engelske Gesandt for sin udmærkede Accent, spurgte denne, om han da ikke havde lagt Mærke til, at det ikke var lon-

donsk Udtale og Tonefald, han benyttede, men vestindisk, fordi den Accent var blødere og passede bedre til Rollens Karakter. »De har ganske Ret«, sagde Gesandten og komplimenterede ham end mere for hans fine Sprogøre. Mage til Phisters Øre, baade for Sprog og for Musik, finder man vist vanskeligt. Jeg véd ikke, hvormange sjællandske Dialekter han kunde; men jeg har hørt ham give Eksempler paa Forskellighederne mellem Roskilde-, Frederiksborg-, Kallundborg-, Helsingør- og Køgeegnens Bondesprog; og han fortalte en lang Historie, der begyndte med Kronjysk i Randerseggen og efterhaanden gik over i Dialekterne sydpaa, Horsensk, Koldingsk, Sønderjysk i flere Nuancer for saa gennem Plattysk at ende i Højtysk.

Hans musikalske Øre var ogsaa phænomenalt. I de Operaer, der jævnlig var paa Repertoiret, kunde han ikke blot Melodierne udenad, men alle Mellemstemmerne i de kombinerede Numre (man havde ingen »Mestersangere« og »Rosenkavalere« dengang); og det satte ham istand til med kort Varsel at kunne doublere et Operaparti, som da han engang fra Formiddag til Aften doublerede Don Basile i »Barberer«. »Jeg maa dog bemærke«, føjede han til, »at der dengang ikke var Recitativer i den«. Men Frydendal, der spillede Bartholo, maatte ikke vide det, for saa vilde han protestere. Phister kom ind paa Scenen om Aftenen. Han saa straks, at Frydendal blev rasende, saa ham tage en Stol og sætte sig overskrævs paa den med Armene paa Stoleryggen, idet han kun sagde: »Nnn—aa!« Phister samlede alt sit Mod og sang Bagtalelsesarien med

al den rige Nuanceren og det glimrende Vid, vi, der senere har hørt ham, aldrig glemmer. Frydendals Ansigt, hvis Udtryk han med smaa Sideblik fulgte, forandrede sig efterhaanden fra Raseri til Smil, og da Arien var ude, rejste han sig fra Stolen, klappede i Hænderne og udbød: »Bravo, Don Basile!«

Phister og Fru Heiberg kunde ogsaa spille godt sammen. Det var Fæst at se dem i »Nei«, og den Fæst havde jeg den Lykke at opleve saamange Gange, at jeg endnu husker hvert af deres Tonefald, alle hans Spørgsmaal til hende og hendes mageløse Nuanceringer af Ordet *Nei*. Deres Repliker var saa fint afstemte og saa sikkert trufne som i et indstuderet Musikstykke, og dog saa friske, som var de fødte i Øjeblikket, sprunget ud af deres straalende Lune.

De stod vist ofte ret skarpt overfor hinanden i Livet; men paa Scenen smeltede deres Kunst sammen i den fuldkomneste Harmoni. Og skøndt Phister ikke elskede hverken Heiberg eller hans Frue, har jeg, mens jeg havde ham til Lærer, kun hørt ham tale om hendes Kunst med den største Ridderlighed og med den dybeste Beundring. Jeg husker ham bl. a. fortælle om det pudsige Udtryk, hvormed hun som Antonie i »Sparekassen« udmaalede, hvorledes Skildvagten vendte sig og saa paa Mutters Hat, hver Gang de om Søndagen gik ud ad Vesterport. Og i »Svend Dyrings Hus«, hvorledes hendes Øjne med et langt, glødende Blik blev hængende ved Stig Hvide, da hun i første Akts Slutning gik ud af Scenen, der viste, at

hun allerede var fortryllet af ham, før Æblet trillede i hendes Skød.

I den Periode, som man har kaldt Theatrets Guldalder, var der ogsaa et glimrende *Sammenspil*, ikke blot mellem de enkelte store Skuespillere, men i det hele taget, uagtet Sceneinstruktionen vistnok var ret mangelfuld; ja, den var igrunden et helt andet Begreb, end hvad man nu forstaar derved. Den bestod dengang fornemmelig i Besked om, hvor man skulde komme ind og gaa ud, og naar man skulde skifte Plads. Men det var Sammenspillet i *Repliken*, som var saa vidunderligt, og det formedes mellem Skuespillerne indbyrdes, idet de paa Prøverne, naar Sceneinstruktøren efter at have givet dem de sparsomme Anvisninger overlod dem til sig selv, traf Aftaler med hinanden, fik Idéer, der kunde fremme Vekselvirkningen, levede sig intimt ind i Dialogen og under dette Samarbejde gensidig inspirerede hinanden. Der var saa megen kunstnerisk Alvor, og Respekten for Helheden var saa dyb, at alt Solospil var udelukket, og at alle forstod, at Skuespillets største Fortryllelse laa i den aandelige Vekselvirkning mellem de Udførende. Interieuret og Skuespillernes intimere Forhold til Møbler og andre Genstande i Rummet spillede jo heller ikke dengang den Rolle, som det senere er kommet til at gøre, efterhaanden som Sansen for den ydre Stilfuldhed og Trangen til at karakterisere Milieuet gennem Omgivelserne er taget til. Møblerne var kun faa og tarvelige. Det vakte ligefrem Sensation, da Høedt i Hofteater-Sæsonen

præsenterede Tæppe over hele Gulvet i »Berthas Klaver«. Og paa det kongelige varede det vist, lige til »Skikkelige Folk« i 1860 kom paa Scenen, inden man kom saavidt. Men da var Høedt ogsaa imidlertid blevet Sceneinstruktør og lagde Grunden til den Stillings Betydning i moderne Forstand, ikke blot gennem Gulvtæpper og Møbler, men fornemmelig i den fine Afstemmen af Toneart og Tempo i Samtalerne; saa der kom et hidtil ukendt Liv og Fart over Forestillingerne, samtidig med at han fik indført en langt større Naturlighed baade i Skuespillernes Tale og i deres Maade at være paa. Hvor var det en Fryd at se det Stykke, jeg nylig nævnede, »Skikkelige Folk«, fra min lille knebne Staaplads i 1ste Etages Baggrund. Hvor glimrende blev det dog spillet af dem alle, og hvor udmærket var det sat i Scene, og hvor henrivende morsomt var Stykket i sin kaade Ironi! Publikum var henrykt over det, og jublede endmere, naar ved Stykkets Slutning en lille Kreds, der var forarget over dets »Realisme« og »depraverede Parisertone«, en Række Aftener haardnakket forsøgte at udpibe det, men kun opnaaede at forhøje Festligheden og omsider gav tabt overfor Stykkets, Skuespillernes og Publikums gode Humør.

Javist var det Guldalder endnu. Vel var Nielsen og Fru Nielsen og gamle Rosenkilde gaaet bort; men endnu ejede Theatret Fru Heiberg, Fru Sødring, Michael Wiehe, Phister og Fru Phister, Mantzius og Hultmann; og uden var Adolph Rosenkilde kommen til, og noget senere efterfulgtes han af Vilhelm Wiehe, og begge mødte de

som fuldtudviklede Kunstnere efter at have lagt Vejen over Christiania og Casino; dertil de unge kvindelige Talenter, Louise Larcher (Fru Jacobson), Bertine Nielsen og Julie Smith (Fru Paetz), to alvorlige og en straalende munter Elskerinde.

Nielsen har jeg dog set og har et levende Indtryk af i adskillige Roller, som Christian den 4de i »Kongens Yndling« og som Gustav Adolf i »Æren tabt og vundet«, i begge med Michael Wiehe som Medspiller, som den unge Skibsbygger van Linden i det første og som Seaton i det andet, fra begges Side herlige Fremstillinger. Bedst husker jeg Nielsen i »Statsmand og Borger« som Grev Aldobrandini, som han spillede med overordentlig Finhed og et henrivende Lune. Jeg ser og hører endnu det Udtryk i Mine og Tone, hvormed han, da han har lukket Guldsmeden (Phister) ned i Kælderen, drejer Nøglen om og tager den i Lommen, mens han siger: »Denne Mand er en Skat, og en Skat gemmer man under Laas og Lukke«.

Og gamle Rosenkilde, den elskelige, med sit naive be-
daarende Lune, hvor husker jeg ham i mange dejlige Roller, først og fremmest i »Den Stundesløse«, som jeg saa adskillige Gange, hvor hans Diktat af Brevet: »Saasom det har hehaget Himlen —«, med alle de varierede Betoninger, mens kan gentager Sætningerne, for at Skriverkarlene kan følge med, er uforglemmelig; navnlig »thi der maa iles dermed — thi der *maa* iles dermed — for visse *Aarsagers* Skyld — for visse *Aarsagers Skyld* —« og saa med Ansigtet vendt mod Loftet, med en halv aandsfraværende In-

derlighed — »for *visse* — Aarsagers Skyld«. Hans »Parrolles« i »Kongens Læge«, der stadig ønsker sig en lille Tromme, hans Iversen i »Abekatten« og især hans »Assessor Svale« staar ogsaa levende for mig. Ingen, end ikke hans Søn, har siden kunnet sige »perspektivisk« som han. Men hverken hans Trop eller Michel Perrin, hans to berømteste Roller, faldt det i min Lod at se.

Men endnu indtil Foraaret 1864 havde vi altsaa Michael Wiehe og Fru Heiberg.

Jeg har før omtalt Wiehes fuldendte Versfremsigelse; men han staar ogsaa for mig, og vistnok for Alle, som har havt den Lykke at se ham, som den ideale Skuespiller. Skøn, ædel og mandig i sin Apparition, klog og klar i sin Replik, skarp og sikker i sin Karakteristik, dyb og inderlig, men oftest tilbagetrængt i sin Følelse, som dog kunde stige til en sydende Lidenskabelighed, som hos Mortimer i »Maria Stuart« og Chevalieren i »Ninon«, og saa paa den anden Side ofte med et rigt, men stille Lune eller med en vittig og bidende Ironi. Det tilbageholdne og afdæmpede i hans Tale og Væsen gjorde, at man paa hans Kunst for første Gang anvendte det senere saa ofte brugte, og stundom ogsaa misbrugte, Udtryk »indadvendt«. Naar Adolph Rosenkilde, som Assessor Svale i »Eventyr paa Fodrejsen«, talte om ham som Ejbæk og i komisk Forvrøvlethed tegnede ham som »udvendig indvendig« (Hostrup skriver »udvendig rolig«), passede det alligevel saa mærkelig godt.

Saa vidt jeg véd, har han aldrig spillet Stig Hvide i

»Svend Dyrings Hus«. Men jeg er altid kommet til at tænke paa *ham*, naar Ragnhild sagde:

»Her altsaa var han inde?

I dette fattige Rum har han opholdt sig?

Blev alting, som det var? Blev ikke Væggen betrukket af sig selv med Silke og med Lillier stukket?

Blev ikke Gulvet af sig selv belagt med et Tæppe?»

og tænkte, at hvis *han* havde spillet Stig, vilde alle som En sige: »Ja! netop saadan var det«. Han adlede og forskønnede Alt omkring sig.

Og hvilken Udvikling var der ikke i ham! Han havde altid været Karakterskuespiller, ogsaa i sine lyriske Roller, han var aldrig en almindelig Elsker; men at der var en saadan Forvandlings- og Karakteriseringsevne i ham, som han viste, da han i 1862 spillede Caligula i Fr. Halms tomme Deklamationsstykke »Fægteren fra Ravenna«, havde Ingen tænkt sig. Pragtfuld saa han ud, Cæsarmærket paa hans Pande, Tigerblikket i hans Øje, den udlevede Vellystning i hans slappe Ben, hans skønne Stemme forvandlet til et hæst Vilddyrs. Han skabte et levende, forfærdeligt Menneske af Forfatterens tomme Skablon og fyldte den ene Akt, hvori han var med, med en Rædsel, som tog Vejret fra Tilskuerne. Hvilke Fremtidsmuligheder lovede ikke dette mesterlige Billede, han her malede os med sin rige Fantasi og sin fuldendte Kunst! Men han var syg; vi vidste det alle. Vi saa med Ængstelighed paa ham, naar vi mødte ham paa Gaden, hvor han gik som sædvanlig med nedslagne Øjne uden at se til Nogen; han vidste jo

nok, at alle saa paa ham, elsket og beundret som han var. Og idet vi ærbødig gik tilside for ham, saa vi, at han var bleven meget mager og meget bleg, og vi sørgede over det, og vi fulgte med Spænding hans Sygdom, og hvad der blev gjort for den. Men den var uhelbredelig, sagde Lægerne.

Aaret efter, 1863, var hans Broder Vilhelm kommen til det kgl. Theater fra Casino, og én Vinter spillede de to Brødre sammen i 6 Stykker: »Axel og Valborg«, »Henrik af Navarra«, »Erik og Abel«, »Don Juan af Østerrig«, »Madonna« og »Dina«. Jeg saa dem desværre kun spille sammen i »Axel og Valborg« og i »Madonna«; i »Dina«, som jeg ogsaa saa, spillede de nok begge, men havde ingen Scener sammen. Men hvor klædte de to Brødre hinanden! Vilhelms friske, svulmende Umiddelbarhed overfor Michaels fint gennemarbejdede, sikkert beherskede og dog saa dybtføjte og levende Kunst. For atter her, i »Axel og Valborg«, gav han i Broder Knud et nyt og mesterligt Karakterbillede af den hadefulde Munk, fjernet fra alle tidligere Theaterskurke, ægte menneskeligt baade i Hadet og i Dødsangstens Fortvivlelse. Ogsaa i »Madonna« stod de to Brødre herligt sammen. Endnu engang, for sidste Gang, saa jeg Michael Wiehe i »Dina« som Kong Frederik den 3die, en »kongelig« Fremstilling, der i den korte Scene bragte Enevoldsmagten personificeret frem for vore Øjne. Det var ogsaa sidste Gang, jeg saa Fru Heiberg paa Scenen. Det var den 10. April 1864.

Midt i April blev jeg sendt over til Hæren.

I Slutningen af Maj havde vi 8 Dages Vaabenhvile, hvor adskillige af Officererne fik Orlov til at rejse til København og se til deres Familie. Jeg læste i Avisen, at i de sidste Dage af Sæsonen spillede Michael Wiehe og Fru Heiberg i »Bagtalelsens Skole«, og hun den allersidste Aften i »Elverhøj«. Det var netop under Vaabenhvilen. Ak! hvem der havde kunnet flyve derover! Jeg sørgede dybt over, at det ikke kunde lade sig gøre, uden dog at ane, at det var sidste Gang, de to store Kunstnere betraadte den danske Scene.

Fru Heiberg sagde engang i en Samtale til mig: »Det er forunderligt, hvordan man gennem en Skuespillers Fremstillinger altid kan læse hans personlige Karakter. Om han kan skjule den nok saa godt i Livet, paa Scenen vil han altid røbe den. Jeg vil paatage mig, naar jeg ser en Skuespiller første Gang, i en større Rolle naturligvis, at kunne bestemme hans Karakter. Det har moret mig ogsaa at gøre Forsøget i Udlandet, og jeg tror, at min Dom oftest har holdt Stik.«

Jeg tror, hun havde Ret. Overfor Michael Wiehe utvivlsomt. Det var umuligt, ikke gennem alle hans Fremstillinger at se og føle den gennemfinede, ædle og rene Karakter med sin fornemme Foragt for al Bejlen til Publikumsgunst og alle ikke fuldt ægte Virkemidler. Derfor saa ogsaa Alle op til ham som Menneske, derfor var han elsket, ogsaa af alle dem, der kun kendte ham fra Scenen, og derfor sørgede vi dybt, ikke blot over den store Kunst-

ner, men over det store Menneske, der gik bort, da han døde i Slutningen af Oktober 1864. Jeg var lige hjemsendt, da Freden var sluttet eller ved at sluttes, og jeg søgte at komme med til hans Begravelse i Holmens Kirke sammen med Studenterne, men opnaaede ikke at komme ind i den overfyldte Kirke.

Mine Drømme om at blive Skuespiller vedblev jo at leve i mig fra Barneaarene. Da jeg kom ind i Metropolitanskolen i 1854, var jeg kun Tilskuere ved den første Julekomedie, næste Aar var jeg med, sammen med Emil Poulsen, Severin Abrahams og adskillige andre senere meget bekendte Mænd. Det var Alvor med de Forestillinger, der lededes og indstuderedes af daværende Overlærer, senere Skoledirektør Jens Holbech, som var en udmærket Sceneinstruktør. Navnlig en Opførelse af Wessels »Kiærlighed uden Strømper« med Scalabrinis Musik, da vi var i øverste Klasse, var højst vellykket og gjorde stor Lykke hos det udsøgte Generalprøvepublikum af Lærernes og de Spillendes Familie og Bekendte, som jo var langt interessantere at spille for end Skoledrengene paa den egentlige Festaften. Da jeg blev Student i 1861, kom jeg straks med i Efteraarets Studenterkomedie og gjorde Lykke, og jeg blev i adskillige Aar en meget benyttet Studenter-skuespiller. Men et Studium skulde jeg jo tage fat paa, jeg følte mig for uudviklet til straks at følge min Lyst til Scenen, og jeg valgte Medicinen som det, der interesserede mig mest. Jeg læste saa samtidig til Philosophicum og

Cantussen, tog den første i rette Tid, Aaret efter Artium, og fortsatte foreløbig Studiet til den anden endnu et Aar. Men da blev Trangen til at faa mit Hjertes inderligste Ønske opfyldt saa stærkt, at jeg søgte Høedt, som jeg jo kendte lidt til, og bad ham prøve mig; han var nemlig ogsaa Elevinstruktør ved Theatret. Han slog mig grundig ned: »Jeg behøver ikke at prøve Dem, jeg har set Dem nogle Gange paa Studenterkomedien, og jeg er saa vant til at se Komedie, at jeg trygt tør sige, at De ikke har Talent«. Dermed var Vejen spærret. Studiet, som jeg dog havde haft en vis Interesse for, blev mig nu imod. Hvad skulde jeg gøre? Det var i Efteraaret 1863. Frederik den 7de døde. Alle Tanker blev opfyldt deraf. Studenter-sangforeningen, hvoraf jeg var Medlem, skulde synge ved hans Bisættelse i H. P. Holsts Kantate med Hartmanns vidunderlige Musik. Vi levede og aandede i den. Det hed deri om Krigen i 48:

»Alt, hvad man ejed, paa Altret man lagde,
ejed man Intet, gav man sit Liv«.

Stærkt grebne sang vi disse skønne Ord til endnu skønnere Toner. Bisættelsen fandt Sted i December. Krigsuroen var begyndt. En Officersskole skulde oprettes. Jeg og adskillige af mine nærmeste Venner meldte os til Optagelse og begyndte der først i Januar 64. Alle Tanker og Følelser og alt Arbejde blev lagt i Uddannelsen dér. Medicinen og Theatret fik jeg helt lagt tilside. Hvem vidste, om man kom levende hjem igen? Vi var mange

Venner og gode Bekendte derude paa Skolen i Fredericia-gade: Johannes Hage, Vilhelm Valløe, Henrik Bohr, Pietro Krohn, Otto Haslund, Ivan Sahlertz, Fr. Rist, Zøylner og mange flere, en begejstret Ungdom, der arbejdede med Liv og Lyst paa at dygtiggøre sig, og samtidig med Spænding fulgte Begivenhederne derovre. I Februar hørte vi med den dybeste Sorg, at Dannevirke var forladt. Nu samlede Haabet sig om Dybbøl. Derover kom vort første Hold i Marts og kom rigelig med der. Jeg skulde derover med andet Hold i April.

Den 19. April mødte vi paa Banegaarden, men blev sendt hjem igen, da Dybbøl var stormet og faldet den 18., og man ikke vidste, hvor vore Regimenter var kommet hen. Næste Dag blev vi dog sendt afsted, nogle af os til Als, nogle, deriblandt jeg, til Fyen, hvor de mest medtagne Regimenter var dirigeret hen. Mit, 16de Regiment, var kommet til Middelfartegnen. Mit Compagni fandt jeg i Landsbyen Skrillinge. Det var reduceret til c. 50 Mand. Jeg meldte mig ved Aftenstid til Compagnichefen, der foreløbig var den yngste Secondlieutenant, en høj, meget blond ung Mand paa et Par tyve Aar, jævnaldrende med mig. Compagniets øvrige Officerer var faldne. Den lyshaarede Lieutenant hed Mørch, og blev senere den saa bekendte og ansete Overpostmester. Snart blev imidlertid Compagniet suppleret, og vi fik den prægtige Captain Dræbye til Compagnichef. Men vort Stade blev i Middelfartegnen, hvor vi Maaneder igennem Dag og Nat vogtede Kysten fra Gamborg Fjord til Strib og navnlig Fænø, for at

hindre Fjendens forventede Overgang fra Slesvig, som dog ikke fandt Sted, da vi forinden maatte bøje os for Overmagten og søge den ydmygende og sørgelige Fred.

Da Krigen var endt, var jeg fast bestemt paa at tage min Eksamen, jeg var flittig og fik Aaret efter en smuk Cantusse og opnaaede saa i 1866 at komme ind paa Regensen, hvor jeg i 4 Aar levede det lykkeligste Ungdomsliv med mange prægtige Kammerater. Vel rykkede det tidt i mig med min gamle Theaterlyst; men havde jeg havt den Lykke at faa Regensen, var det ogsaa min uafviselige Pligt at føre mit Studium tilende og tage min medicinske Eksamen; saa kunde jeg bagefter gøre, hvad jeg vilde.

Ja, for det er virkelig en Lykke at være en fattig Student, naar man derved opnaar at komme ind paa Regensen. Gud velsigne Christian den 4de, at han rejste

»den kære Gaard,
som gav os Ly i Ungdomstiden,
og som vi aldrig glemme siden,
mens vi i Danmarks Have saar.«

Allerede den historiske Stemning, der hviler over Bygningen udvendig og især indvendig. Gaarden med sine aarhundredgamle Minder, hvor der aarlig føjes nye til af ny Ungdom, der kommer ind, symbolsk hilset af den gamle, aarlig foryngede Lind, en lille Verden for sig, afsondret fra Hverdagslivets Uro udenfor, som næppe høres derinde. Kammeratlivet mellem 100 unge Mennesker, der drages eller frastødes af hinanden, bliver Venner eller Fjender, og dog kan samles i en fælles Stemning ved en

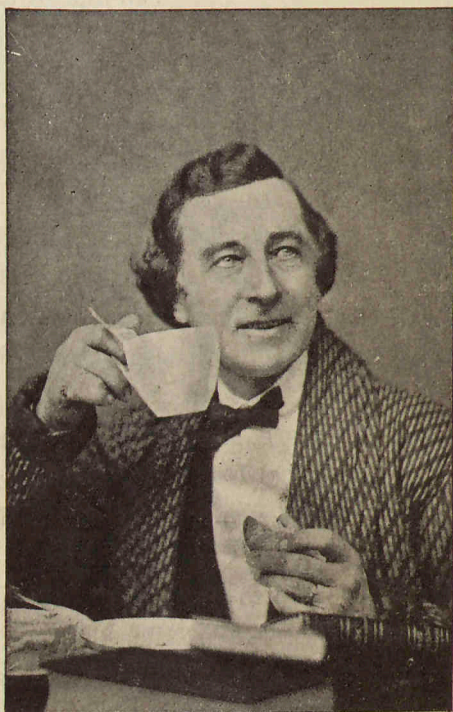
Fest paa Læsesalen eller under Linden. Og saa den sorgløse Befrielse fra materielle Bekymringer, ingen Bolignød, ingen Brændselsnød, og en maanedlig Gage ovenikøbet. Og Brændet slaar altid til. Er der ikke nok i Ens eget Rum, saa har Naboen maaske sparet, og Karlen laaner lidt hos ham, naturligvis uden at vi véd det.

I de 4 Aar, jeg boede derinde, var der en meget livlig Befolkning paa Gaarden, fuld af ungdommelig Begejstring og med mange fælles aandelige Interesser, en stærkt æstetiserende Kreds, der afgjort prægede Tonen og Samlivet. De tørre og mere materielt anlagte kaldte os paa Generalforsamlingerne ironisk »det lyriske Parti«, hvorfor de til Gengæld fik Navnet »det dyriske«. Juridisk Professor Gram var vor prægtige, faderlige Provst, og den gamle, lune, stokdøve Fabricius var Viceprovst. Der var Hygge, Liv og Humør i det daglige Liv, et Utal af Sange og Taler ved vore Fester. Blandt de toneangivende var: Hugo Hørring, den første Klokker paa Regensen, d. v. s. den ledende ved alle Foretagender derinde, der tillige førte Klokkerprotokollen med Referater af Gaardens Begebenheder, en af vore bedste Talere, senere Minister og Conseilspræsident; min Contubernal, Carl Bahnson, vor lyriske, stemningsfulde Taler, der tillige skrev Sange til Festerne og, i al Hemmelighed Dramaer, hvoraf et, »Erik den fjortende«, senere kom op paa det kgl. Theater, men i en uheldig Periode, hvor Tragedien var i Miskredit, og derfor fik en, synes jeg, ufortjent kølig Modtagelse; han blev senere Præst i Skive; Valdemar Petersen, senere

Skoleinspektør, vor humoristiske Taler, der ogsaa med meget Lune kopierede vore Skuespillere; Ernst v. der Recke, der allerede dengang optraadte som Digter og bragte romantisk Stemning, naar han om Aftenen under Linden til eget Akkompagnement paa Guitar sang gamle franske og tyske Romancer; Martinus Galschiøtt, der skrev Sange og holdt gode Taler og var fin, elskværdig og aandfuld i Samtale, o. m. fl.; ja, deriblandt jeg, der sang Hartmann og Heise ved det nye Flygel paa Musiksalen, stiftede en Sangforening og en Solokvartet, der gav Concerter paa Læsesalen for Alumnerne med Damer, hvor Prof. Gram hver Gang ved Slutningen af Concerten hvi-skede op til mig: »Jerndorff! Gadeviserne og Gades April-vise!« som jeg saa maatte synge ekstra.

Akademisk Skyttekorps var lige stiftet; de fleste af os blev Medlemmer; der fik vi vort Sportsliv, og det tvang os saa tidligt op om Morgenen, at Vækkerforeningen næsten blev overflødig. Den fik dog af Mulkerne Raad til en Skovtur og en Theateraften engang imellem for Medlemmerne. Vi fyldte saaledes en Aften Pladslogen i 2den Etage til »Sparekassen« og jublede over det herlige gamle Stykke, der blev glimrende spillet af Ad. Rosenkilde som Skaarup, Fru Sødring som Md. Rust, en af hendes mest fuldendte Roller, Hultmann som den mest indtagende og friske Nicolai, Phister som August. Fru Phister som Jansine og Fru Jacobson som Antonie. Da vi efter Forestillingen spiste til Aften sammen, og gennemgik Aftenens fornøjelige og festlige Indtryk, og kom til Hultmann og

hans friske Nicolai Reiersen, udrød En af os: »Om kort Tid har han 25aars Jubilæum! Hvad om vi i Nærheden af den Dag indbød ham til Regensen til Tak for den

SKUESPILLER HULTMANN
som Klint i »Gjenboerne«.

smukke, ungdommelige og indtagende Maade, hvorpaa han har fremstillet Regensianeren paa Scenen som den herlige Klint«. Forslaget blev modtaget med Jubel, og næste Dag tog vi fat paa Forberedelserne. Jeg, der brændte

efter at komme indenfor Theaterporten, paatog mig at gaa til Justitsraad Berner for at bede ham opføre »Gjenboerne« nogen Tid før Jubilæet og overlade os Pladser til ordinær Pris. Med Andagt gik jeg ind ad Porten, blev af den brave Portner Larsen, som jeg saa paa med Ønsket om et nærmere Bekendtskab, der jo virkelig ogsaa opfyldtes nogle Aar efter, vist gennem Porten over en lille skummel Gaard til en ligesaa skummel lille Bindingsværksbygning, hvor Kontorerne var. Jeg fik en meget forekommende Modtagelse og min Ansøgning bevilget af Justitsraaden, hvis nærmere Bekendtskab jeg ogsaa stiltiende udbad mig. Hultmann blev indbudt til en Fest paa Regensen efter »Gjenboerne« af en Deputation, hvor jeg ogsaa var med. Jeg havde tidligere truffet ham en enkelt Gang hos Eckardts. Nogle af os skrev Sange, mens de andre Medlemmer af Komiteen besørgede det praktiske; Maden skulde jo være noget udover vor sædvanlige Festsbøf, og Vin skulde der paa Bordet. Alt var i Orden, da Aftenen (d. 11te Marts 1868) kom, og vi begav os i Theatret. Vi fyldte de to første Rækker i Parterret. Det var blevet bekendt i Byen, hvad Opførelsen af »Gjenboerne« betød, og Huset var udsolgt. Kikkerterne vendte sig, før Tæppet gik op, mod Parterret. Det var meget interessant og spændende.

Da Hultmann kom ind efter Spidsborgernes Samtale, modtog vi ham stormende, og hele Publikum sluttede til os og gav ham en begejstret Hyldest. Da den endelig hørte op, vendte Kolling som den ene af Spidsborgene sig om mod Klint og udbrød med imponeret Forbauselse:

»Hvem er det?« saa Publikum brød ud i Latter og fornyede Applausen med samme Varme. Og Publikum og vi var enige om at hylde ham, hvor vi kunde komme til, hele Aftenen igennem.

Kr. Mantzius, hvis pragtfulde Lieutenant von Buddinge vi i højeste Grad beundrede, havde vi nok hørt, var krænket over, at han ikke ogsaa var indbudet paa Regensen, han, der selv var Student og i sin Tid stadig var kommet der hos Hostrup; men det vilde vi med velberaad Hu ikke gøre, fordi det var Regensianeren Klint i Hultmanns Skikelse, vi som Regensianere vilde fejre, og fordi det vilde svække vor Hyldest til ham, hvis han skulde dele den med en anden. Men Mantzius fik udtrykt sin Krænkelse meget morsomt, idet han, da Basalt indbyder Kobbersmedens til Besøg paa Regensen, med stærkt Eftertryk og et Blik ud til Parterret sagde: »Nej, vil man se, om jeg bliver budt med!« Under Jubel sluttede Stykket, og den vilde næsten ingen Ende tage, da Hultmann med udbredte Arme henrykt og inderligt sang:

»Tak skal De ha'e
for vores Gjenboskab iaften!«

Og saa kørte vi ham efter hans Omklædning i Karet til Regensen, hvor han allerede i Gaarden blev modtaget med Hurraraab af hele Regensens Ungdom. | Og nu fulgte en straalende Fest paa Læsesalen med Sange og Taler og fin Mad, saa godt vi formaaede. Hultmann var i glimrende Humør og bedaarede os alle med sin Elskværdighed og

Ungdommelighed, der fuldt var paa Højde med vor. Han og jeg grundlagde den Aften et Venskab, som varede til hans Død. Han var min bedste og mest trofaste Kammerat, da jeg selv kom til Theatret, trods den store Aldersforskel.

Hvor var de to Forestillinger, jeg nylig nævnede, »Sparekassen« og »Gjenboerne« et glimrende Udtryk for Theatrets Kunst i den Retning, det gammeldags borgerlige Lystspil fra en svunden Tid, som dog de fleste af Skuespillerne havde oplevet og kendte ud og ind. Hvor levede de, hvor var de hjemme i disse Stykker, og hvor gav de sig med Lyst og Kærlighed hen i deres Opgaver, træffende med Sikkerhed Stykkets Tone og Stemning, uden Overdrivelser; dertil kendte de de Mennesker, de fremstillede, for godt og holdt for meget af dem, og dertil var deres Respekt for deres Kunst, for Helheden, for hinanden for stor; Phister skulde ialfald nok hævde den. Alle var de igrunder lige ypperlige, Rosenkilde som Skaarup og Kobbersmeden, Fru Sødring som Md. Rust og Md. Smidt, Phister som August og Ahasverus, Hultmann som Nicolai Reiersen og Klint, Mantzius som von Buddinge, Fru Phister som Jansine og Amalie, Fru Jacobson som Antonie og Rikke. Man gør Uret ved at fremhæve en enkelt, og dog kan jeg ikke lade være særlig at nævne Md. Rust, den vidunderlige Lotterimadam fra Adelgade eller Borgergade, simpel i Tanke og Tale, men med Forsøg paa at give Damen overfor den pæne, jævne Md. Skaarup, indtil Kællingen i hende bryder frem i sidste Akt. Og saa hendes Sprog, det Fru

Sødring havde studeret, den Gang hendes Forældre boede i Adelgade, en højst forbedret Udgave af Hertzes, hvor var det bedaarende, saa naturtro og saa komisk, med iblandede Fremmedord. Som f. Eks.: Hertz skriver: »Aa, den stakkels Mand var som ude af sig selv. Jeg maatte naturligvis efterhaanden forberede ham«. Fru Sødring sagde: »Aa, den arme Been be' som ude af sig selv. Jeg maatte natyrligvis etterhaanden præparere ham«. Men Intet understreget, let og naturligt og med sikker Bevidsthed om sin dannede Tale lod hun Ordene strømme over sine Læber. /

Jeg skriver jo ikke Theaterhistorie, blot nogle Minder — rigtignok med adskillige Udflugter til Siderne —, og jeg kan ikke lade være at sende en Mindernes Tak til de »tre unge kvindelige Talenter«, jeg nævnede før, der gled saa udmærket ind i det gamle kongelige Theaters glimrende Ensemble, Jomfruerne Louise Larcher, Bertine Nielsen og Julie Smith. De to første lever endnu. De unge Piger har nu naaet de 84; men aandeligt er de fuldt levende endnu. Den tredie døde nu i Foraaret 1918, 74 Aar gammel, men var ungdommelig til det sidste. Der havde i lange Tider ingen Tilgang været af kvindelig Ungdom: nu kom de som Solskin og Foraar og bragte frisk Blod ind i Theaterlegemet. Jeg saa ingen af dem i deres Debutroller; men jeg husker dem alle som unge; de to første er kun 8 Aar ældre end jeg; jeg har i min Debutrolle, i »Mester og Lærling«, sværmet for Fru Jacobsen (Jfr. Larcher), og Fru Paetz (Julie Smith) var endda et Aar yngre end jeg; men hun og jeg tilhører alligevel

to forskellige Theaterperioder, da hun debuterede som knap 15aarig i 1858, og jeg som 28aarig i 1871, og da havde hun allerede været borte fra Scenen i 6 Aar. 21 Aar gammel — eller rettere ung —, i Oktober 1864, spillede hun sidste Gang, samme Aar, som Fru Heiberg og Michael Wiehe havde sluttet deres straalende Kunstnerbane i Maj. Hun spillede som sin sidste Rolle Elisabeth i »Elverhøj«, den samme, Fru Heiberg sluttede med i Foraaret. Det var en anden Elisabeth, end den Fru Heiberg fremstillede, en mere moderne, kan man sige, uden dog at bryde Stykkets Stil og Stemning, men ogsaa fuld af Liv, af Klogskab og Lune. Hun gjorde megen Lykke i den, og det vilde sige meget, saa hurtigt efter hendes store og beundrede Forgænger. Og hun forlode Rollen med en Ungdom og Charme, som bedaarede Alle. Og saa forlod hun Theatret, uden at indfrie de store Løfter, hendes rige Talent havde givet os. Vi sørgede dybt over dette nye Tab, den danske Scene led ved hendes Bortgang. Kun i 6 Aar havde hun tilhørt den, men havde i den korte Tid allerede spillet mange Roller og henrevet Publikum med sin Friskhed, sin Naturlighed, sit sprudlende Humør og sin straalende Ungdom, og var bleven dets erklærede Yndling. Allerede Aaret efter hendes Debut, knap 16 Aar gammel, spillede hun Beatrice i Shakespeares »Kærlighed paa Vildspor« (»Stor Staahej for Ingenting«) sammen med Michael Wiehe som Benedict. Hvor var det en Fryd at se og høre de to under en Maske af gensidig Uvillie skjule deres gensidige Forelskelse ved at

overbyde hinanden med det kaadeste, vittigste Drilleri, til det brister i en aaben Kærlighedserklæring fra begge Sider. En lignende *ira amantium* fremstillede de to i »Skikkelige Folk« Aaret efter; jeg tror, Wiehe følte sig purung ved at spille med hende. Og i »Rosa og Rosita«, dette fine og morsomme lille Lystspil af Clara Andersen, der blev saa glimrende spillet af Phister, Fru Sødring, Wiehe og Hultmann, og som de to Søstre Fru Paetz og Frk. Nielsen, den lystige og den alvorlige; hvor klædte disse to hinanden, og hvor var de henrivende begge to. Og Fru Paetz's Johanne i »Eventyr paa Fodrejsen« og Margrethe i »Abekatten« og Lisbeth i »Søndag paa Amager«, hvor var de søde og naturlige, naive og lystige, ja, netop som de skulde være. For nogle Aar siden kom jeg til at tale med hende om hendes skønne Kunstnerbane. Da sagde hun: »Ja, hvor er det igrunden underligt, at jeg huskes endnu. Det var jo kun i 6 Aar, jeg var Skuespillerinde«. Jeg havde jo ikke Overskou ved Haanden og kunde kontrollere det; men jeg blev meget forbauset ved at høre det; hun fyldte saa stærkt i min Erindring.

Fru Jacobson var den første af de tre, der kom til Theatret, 18 Aar gammel, i 1852. Ogsaa hun virkede ved sin friske Ungdom og sin naive Umiddelbarhed, ved sit smukke Ydre og ved sin klangfulde Stemme. En lang Række søde Ungpigeroller faldt det i hendes Lod at spille, alle umaadelig tiltalende ved deres sunde Friskhed og Tro-skyldighed. Jeg har allerede nævnet hendes Antonie og Rikke, men ogsaa hendes Laura i »Eventyr paa Fod-

rejsen«, Mine Tokkerup i »Spurv i Tranedans« og navnlig Else i »Tordenevr« var højst indtagende, og som Zerbinetta i »Scapins Skalkestykker« lo hun med en saa umiddelbar Hjertelighed og Naturlighed, at hun smittede hele Huset, en Latter saa inderlig og tillige saa velklingende, som jeg aldrig siden har hørt Mage til paa Scenen, et morsomt Sidestykke, men af ganske forskellig Art, til Fru Heiberg og Michael Wiehes fornemme Latter i »Marguerites Noveller«, to Kontraster med samme smittende Virkning paa Publikum.

Et helt nyt Rollefag aabnede sig for hende, da hun i 1870 spillede Md. Rundholmen i »De Unges Forbund«, hvor hun overraskede ved en Djærvhed og Slagfærdighed i Repliken, der sammen med hendes Friskhed og Lune virkede højst tiltalende. Og disse fortræffelige Egenskaber udfoldede hun videre som Md. Shoppen i »En Kone, der springer ud af Vinduet«, som Pernille i »Pernilles korte Frøkenstand« og navnlig som Dorine i »Tartuffe«, der klædte hende bedaarende ved det Humør, den frodige Sundhed og Kraft, hvormed hun sagde alle Stykkets Personer sine drøje Sandheder. Udmærket var ogsaa hendes Lona Hessel i »Samfundets Støtter«; men det var paa »Det nye Theater«, som jeg ikke har noget at gøre med her. Hun tog først sin Afsked i 1880.

Samme Aar som Fru Jacobson, men i den følgende Sæson, kom den tredie unge Pige, Frk. Bertine Nielsen, til Theatret. Jeg husker hende først i den ganske lille Rolle som Kammerfruen Margaretha Kurl i »Maria Stuart«,

da Fru Heiberg spillede Titelrollen. Den ægte Følelse, den smertefulde Fortvivlelse, der kom til Udbrud i hendes simple, men dybt grebne Beretning om Retterstedet, som hun tilfældig havde set i Forbigaaende, og hvis frygtelige Bestemmelse hun anede, smeltede alle Hjerter, saa det gik som i Livet, hvor man ofte ved en stor Sorg ikke kan græde; men saa bliver der sagt et simpelt Ord af en ærlig Sjæl, som rører ved noget i vort Indre, der pludselig lader os føle Sorgen i sit fulde Omfang, saa Taarerne løsnes, og vi kan græde. Saadan græd vi alle med hende. Og siden har hun mange Gange rørt os ved sin sjælfulte Inderlighed og sin ægte Menneskelighed, udtrykt ved smaa, men fine Midler, der dog kunde stige til virkelige Pathos. Jeg husker hende levende som Hortense i »Familien Riquebourg« og som Lady Russel i »Lord Russel«. Hendes Rosa i »Rosa og Rosita« havde en Sjælsfinhed og ædel Stolthed, der stod saa smukt ved Siden af Julie Smiths kaade Rosita; men allerstærkest greb hun ved sin Fremstilling af den tilbagetrængte, skuffede og resignerende Kærlighed hos Mathilde i »De Nygifte«, den hun ofrer for Veninden og Manden, hun har elsket. Mange smukke, moderlige Skikkelser skabte hun paa det nye Theater, som hun først forlod i 1891.

Endnu maa jeg nævne nogle, som greb og betog mig stærkt paa det gamle Theater, men hvis Kunstnerbane var afsluttet, før jeg selv kom dertil, og blandt dem først Fru Leocadie Gerlach, født Bergnehr, der ogsaa lever endnu som en højt bedaget Kvinde, der iaar har fyldt sit 91nde

Aar, sin Tids mest dramatiske Sangerinde. Hendes Rolle-
omfang spændte fra de højtragiske Donna Anna, Norma,
Lucretia Borgia og Dronningen i »Hans Heiling«, til
Opera-comique-Partierne Rosina, Susanna, Vilhelmine i
»Ungdom og Galskab«, »Regimentets Datter« og endog
Md. Voltesubito. Jeg husker hendes storstiledede Pathos i
Donna Annas Arie med det pragtfulde forudgaaende Reci-
tativ, og hendes dybt inderlige, dumpe Smerte, naar hun
liggende ved sin Thrones Fod som Dronningen i »Hans
Heiling« sang den skønne Strophe: »O, arme, sønneløse
Moder!« Og saa som Modsætning det straalende Skæl-
meri, hvormed hun som Susanna med sin klædelige sven-
ske Accent og med snurrende r-er sang: »Lad nu kun
Grreven komme med sine Instrumenter!« og den let hen-
kastede Replik, da hun kommer ind med Pige-kappen til
Pagen og har hørt de andres sidste Ord: »Sætte Seglet
paa hwa'?'« Da Emil og Olaf Poulsen og jeg mange Aar
efter som unge Skuespillere sang med Gerlach, og vi
engang var til Middag hos dem, sang hun endnu, med en
noget falmet Røst, men med et sprudlende Humør Jenny
Linds bekendte Dalpolska for os. Da vi senere kom til
at tale om Koloraturerne i de italienske Operaer, som vi
ofte fandt meningsløse i dramatisk Sang, udbød hun:
»Nej! Fejlen er Sangerindernes, naar de synger dem ud-
tryksløst, som var det Vokaliser. De skal tages op i
Ariens Stemning og Karakter og snart være Udtryk for
den stærkeste Lidenskab, snart for det letteste Skælmeri,
som i Norma paa den ene Side og i Rosina paa den

anden.« Udmærket sagt, og det var netop det, hun selv kunde. Hun illustrerede det endda for os med Prøver paa begge Dele og overbeviste os om Sandheden af sine Ord.

Og saa var der Juliette Price, i 16 Aar Ballettens ypperste Danserinde, Gratiernes — og Publikums — udkaarne Yndling, Indbegrebet af nordisk kvindelig Renhed og Ynde. At nævne hendes bedste Fremstillinger er det samme som at nævne omtrent alle Bournonvilles Baletter fra hendes Debut i 1849, til hun i 1865, kun 34 Aar gammel, kom til Ulykke med sin Fod i 1ste Akt af »Kermessen i Brügge« og fik sin straalende Bane afbrudt for bestandig, efter at have skænket os en Række af de ædleste Skønhedsindtryk gennem alle sine Roller. Skønnest staar hun for mig i »Et Folkesagn«. Hvor var hun luftig og fin i 1ste og 2den Akt i Skoven udenfor Elverhøjen og inde i Højen, som om hun var en virkelig Elverpige og ikke et forbyttet Menneskebarn. Og hvor blev hun en ædelbaaren Kvinde, da hun i sidste Akt dansede sin Brudevals med Junker Ove, der i hendes Broder, Valdemar Price, havde en saa højst poetisk, ædel og mandig skøn Fremstillere. Engang i 70erne, jeg tror, det var i 1875, da Bournonville fyldte 70, gjorde Theaterpersonalet en Fest for ham paa Skydebanen, hvor Juliette Price ogsaa var tilstede. Bournonville udbragte overordentligt smukt hendes Skaal, og i samme Nu, som vi raabte vore begejstrede Hurraer for hende, intonerede Musikken Brudevalsen af »Et Folkesagn«, hvad der bragte hende og os

alle Taarer i Øjnene som det fineste Minde og den mest udtryksfulde Illustration til hendes poesifyldte Kunst. Om Musikken til den Vals hørte jeg engang Bournonville fortælle i Foyeren, at han, mens han arbejdede paa »Et Folkesagn« ude i Fredensborg, en Dag kom ind til N. W. Gade, der komponerede Musikken til 1ste og 3die Akt, og saa Valsen staa i Manuskript paa Nodepulten. »Aa, lad mig høre den!« udbrød han. Gade spillede den, men føjede til: »Du faar den ikke, den er altfor almindelig, jeg skal skrive en bedre.« »Faar jeg ikke?« sagde B. og snappede den og løb bort med den, idet han raabte: »Den beholder jeg; Du faar den aldrig igen!«

Aa, men alle hendes andre Roller var igrunden ligesaa dejlige. Til »Sylfiden« var hun født, til Danserinden i »Toreadoren« var hun selvskreven ved sin fuldendte Teknik og sin fuldkomne Ynde, og ligedan var det med alle de andre Partier. Og fuldt paa Højde med »Folkesagnet« stod ogsaa hendes Svava i »Valkyrien«, hvor hendes Ynde var forenet med en Kraft og en kampbegejstret Energi, som man ikke skulde tro kunde ligge i hendes fine Skikkelse. Og ved hendes Side havde hun som den unge Helt, hvis Fylgie hun var, Scharff, frisk og smuk og mandig. Hvor klædte de to hinanden her, som i de mange andre Balletter, hvor de virkede sammen! Der var over ham en ungdommelig Charme og en Naturlighed, ligesom senere over Hans Beck, fri, som de begge var, for al Affektation og konventionel Balletmaner. Scharff og Juliette, næsten altid spillede de sammen og dansede de sammen,

for han var ogsaa i teknisk Henseende en udmærket Danser, og overalt henrev de os. Hvor glimrende dansede de den store Pas de deux i »Blomsterfesten«, og Saltarelloen sammesteds og Tarantellen i »Napoli«! Ja, Napoli! Vel var ingen af dem særlig sydlandske af Udseende; men deres Spil var bedaarende ved sin Inderlighed og Varme. Naar han i 2den Akt hængte Amuletten om hendes Hals, og hun atter blev forvandlet fra Najade til Menneske og genkendte ham, og de styrtede i hinandens Arme, da græd og jublede vi paa éngang. Men hvor havde ogsaa Bournonville givet dem herlige Ting at fremstille! Med Rette sagde Øhlenschläger engang til En, der omtalte ham som Balletmester: »Han er ikke Balletmester, han er Balletdigter«. Og hvor forstod han at benytte sine Tropper. Hvor kunde han ane, at hans lyriske Elsker, Scharff, kunde blive en saa glimrende Loke i »Thrymskviden«? Det var ogsaa Scharffs mimiske Kulmination. Morsomt nok blev det ogsaa senere Hans Becks. Men som Juliette Price fik sin Bane brudt ved et Ulykkestilfælde, gik det hendes Elsker. En Aften, da han dansede i Divertissementet af »Troubadouren«, satte han for haardt af i et Spring og sprængte sin ene Knæskal, og dermed var ogsaa hans Saga som Danser ude (1871). Begge de to fremragende Kunstnere, han og Juliette, standsedes paa Højden af deres Kunst. Den, Guderne elsker, tager de tidlig bort.

Men nu maa jeg tilbage til Regensen. — Studenterkomedierne kunde jeg ikke helt forsvare, men var med i

flere, mens jeg boede paa Regensen. De havde i de senere Aar antaget finere kunstneriske Former, var flyttet fra det lille Hoftheater med den indskrænkede Plads til Folke-theatret og havde faaet selve Høedt til Sceneinstruktør, en Opgave, der morede ham og ikke mindre var til Gavn og Glæde for os. Da vi efter en saadan Forestilling var samlede til en lille Fest, tog han mig tilside og bød mig en fin Cigar med de Ord: »Den skal *De* have, for De er den eneste, der har ydet virkelig Kunst iaften«. Det var en vældig Oprejsning for hans strænge Dom i 1863. Men i det sidste Aar, før jeg i 1868 skulde tage første Del af medicinsk Eksamen, spillede jeg hverken Komædie eller tog paa Baller og i Selskab. Kun Hultmannfesten i vor egen Gaard var jeg med til.

I 1867 blev jeg Secondlieutenant og indkaldt i 2 Maaneder, og da jeg i 1868 havde taget min første Del, søgte jeg som Forfriskning om at komme med i den første Lejrøvelse ved Hald, og det var baade interessant og oplivende ovenpaa Vinterens Eksamenslæsning. Der var et prægtigt Kammeratliv mellem Officererne, og jeg stod mig udmærket godt med mine Folk. Officererne spiste i 3 Messer, der var indrettede i store Telte; Rytteriets og Artilleriets Officerer sammen i en, der ikke skal have været meget livlig og derfor kaldtes »Stille Messe«, nogle Infanteribatailloners sammen med Generalerne i en anden, hvor det gik lidt stift og fornemt til, og som derfor fik Navnet »Højmesse«, og de øvrige Infanteribatailloners Officerer i den sidste, der kaldtes »Aftensang«, fordi vi hver Aften

havde Kvartetsang, hvori jeg havde den Fornøjelse at synge Primotenor.

Saa kom to Aars Arbejde med Læsning og Hospitals-tjeneste, og jeg fik min anden Del af Eksaminen. Et Par Maaneder før var mit Ophold paa Regensen afsluttet. Den 15de Marts 1870 holdt de »Efterlevende« en Afskedsfest for os, der gik ud. Den kaldtes paa Grund af sin sørgelige Anledning *Idus Martii*festen, men var forresten højst fornøjelig.

Inden jeg helt slipper Regensen, maa jeg endnu nævne, at vi d. 1ste Maj 1869 fejrede 300aarsdagen for Communitetets Indstiftelse med en storartet Fest paa Gaarden med Cantate af Ploug og mange Sange af os derinde, og med mange gamle Regensianere som Gæster, deriblandt Ploug, Helms og D. G. Monrad, der lige var kommen hjem fra Ny-Zeeland, mens vi maatte savne Hostrup, der var bunden af sin Præstegerning. Talernes Tal var Legio, og der var en glimrende Stemning mellem Gamle og Unge baade under Linden og paa Salen. Kun Monrad sad stille hen og optraadte ikke som Taler.

Til min Embedseksamen fik jeg Haud primi. Til min store Ærgrelse manglede jeg kun 4 Points i Laud. »Du læser vel om?« sagde min gamle, trofaste Ven, Theodor Fürste, dengang Reservelæge, senere Overlæge paa Oringe, da jeg besøgte ham i Ferien. Et absolut Nej var mit Svar; jeg havde andre Planer, som jeg dog foreløbig bevarede for mig selv. Jeg vilde endnu ikke volde ham

den Sorg, jeg vidste, det vilde være for ham; det var jo muligt, at Planerne ikke lykkedes. Han havde kendt mig, fra jeg blev født, spillet Klaver med mig, fra jeg var 6 til 10 Aar, da han overlod mig til sin Faders, fhv. Kapelmusikus F.s Vejledning, fulgt mig med Venskab og Interesse som Skoledreng og som Student, støttet mig baade pekuniært og med Raad og Daad under mit Studium. Men jeg vidste, at han stadig saa med Bekymring paa mine Theaterinteresser. »Hvor bliver Du klippet?« spurgte han mig engang, da jeg var halv voksen. »Hos Hoppen-sach«. ¹⁾ »Naturligvis! saa nær ved Theatret som muligt«, sagde han spydigt. Fra han blev Reservelæge paa Oringe, tilbragte jeg hver Sommer min Ferie paa det skønne Sted. Dette Aar blev Besøget dog kort. Jeg havde faaet en Norgesrejse foræret af en god gammel Veninde, og jeg skulde da besøge en norsk Ven fra forrige Aars Studentermøde i hans Hjemstavn ved Sognefjord. Holger Hammerich fra Iselinge fik Lyst at være med, og vi fulgtes den prægtige Sørejse, rigtignok med en Brandstorm, der tvang os til at ligge 3 Dage for Anker i Aalbækbugten oppe under Skagen, derefter langs med Norges Vestkyst til Bergen og efter et Par Dages Ophold dér ind gennem den henrivende skønne Sognefjord, hvor vi ikke nænnede at gaa tilkøjs om Natten for ikke at miste noget af Udsigten, til vi helt inde i det inderste af Fjorden naaede vort Maal, en herlig Sorenskrivergaard paa et af de skønneste Steder

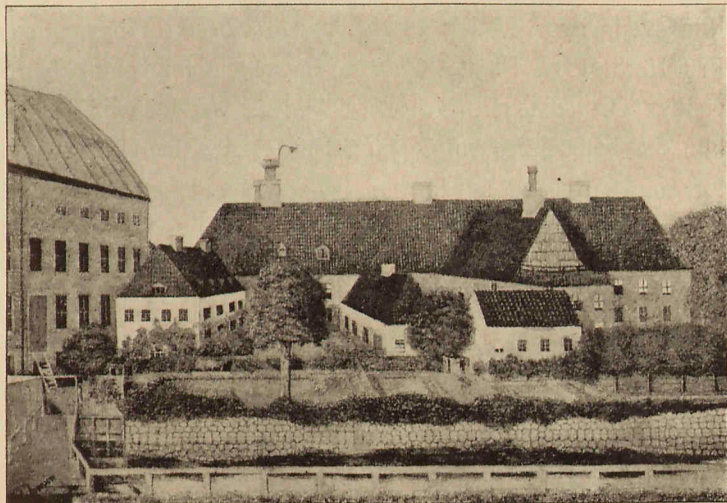
¹⁾ Den gamle Theaterfrisør, der boede i Lille Kongensgade.

derinde, hvor min norske Ven og hans Forældre boede. Hammerich, der var dem ganske fremmed, vilde rejse videre ind i Fjorden; men det vilde de hjertelige, gæstfrie Mennesker ikke tillade, og overtalte ham, hvad der ikke var vanskeligt, til at blive der lige saa længe som jeg, d. v. s. hele Ferien. Men næppe 8 Dage var gaaet, vi var lige kommet hjem fra en 3 Dages Tur til Justedalsbræen, da vi modtoges af et Brev til mig om at komme øjeblikkelig hjem, jeg var indkaldt i Anledning af den fransk-tyske Krig, og det var muligt, at vi kom med. Nat og Dag skydsede Hammerich og jeg gennem Norge til Christiania, og rejste saa med Dampskib til København. Jeg kom til mit Regiment i Odense. Vi kom ikke med i Krigen, men holdt i 3 Uger Øvelser paa Odense Eksercerplads. Det var den Sommerferie! Saa begyndte jeg at forberede mig paa at vinde Rachel, efter at jeg i 7 Aar havde kæmpet for Lea, og en Dag i Oktober Maaned 1870 gik jeg for anden Gang i Spænding ind ad Theaterporten og over den lille Gaard ind i det lille Hus med Kontorerne og bad Justisraad Berner om Tilladelse til at aflægge Prøve for Direktionen, hvad der venligst blev mig bevilget. Tilstrømningen af Skuespilleremner var ikke dengang saa stor som nu.

Underligt nok husker jeg ikke Dagen for dette indledende Skridt mod mit Livs Maal; men det varede ialfald ikke mange Dage, inden jeg blev tilsagt til at give Møde d. 2den November til Prøve paa Theatret.

Min Sindstilstand var vel som alle andres, der har gaaet

den Vandring, fuld af Angst og Bæven, da jeg gik ind ad Theaterporten. Jeg blev vist op i Foyeren og forestillet af Berner for Chefen, Etatsraad Linde, Sceneinstruktricen Fru Heiberg, Instruktør Phister, og Professor Høedt, som jeg jo kendte endél til, og som idag skulde give mig Stik-

Det kgl. Theaters Administrationsbygninger (omtr. paa den nuv. Colonnades Grund), Tilv. Theatret, i Baggrunden Gjæthuset. Den største af de mindre Bygninger indeholdt: foroven Syngesal, i Stuen Kontorer og Chefens Værelse. En Bro fører over en Gren af Holmens Kanal.

Malet af Osc. Iversen e. 1860.

replikerne. Toget vandrede ned paa Scenen, som laa omtrent i samme Gulvplan som Foyeren, kun et enkelt Trin ned. Paa Høedt og mig nær forsvandt de andre ned i det sorte Parket, og Eksekutionen begyndte. Jeg havde villet, at min Sangstemme skulde lægge et Lod i Vægtskaalen for mig og havde derfor valgt til min Prøve »Farinelli«

og Herløv i »Eventyr paa Fodrejsen«. Den første var et meget daarligt Valg, da denne Paraderolle krævede en Rutine og en Frihed og Flothed, som jeg ikke havde Spor af, og i den Scene, jeg prøvede, forekom kun én af hans Sange. Den anden Rolle passede mig bedre, den havde flere Sange, saa det var vel den, der hjalp mig gennem Ildprøven, hvorved jeg iøvrigt havde været ret bevidstløs. Fru Heiberg og Phister kom op og sagde mig smukke og venlige Ord om min Sang, og Phister sagde: »Lad mig kun faa ham.« Jeg fulgte med Berner ned paa hans Kontor, og han sagde: »Ja, De er altsaa antaget til Debut, men vi er bleven enige om en helt anden Rolle til Dem, nemlig Aage i »Mester og Lærling«, som Instruktør Phister vil læse med dem.« Jublende gik jeg derfra, ud til Moder i Nyboder og fortalte det lykkelige Resultat, at Theatret havde aabnet sine Porte for mig, og jeg glemte rent at ærgre mig over, at min Prøve vist ikke havde været saa overdreven heldig; det skulde jeg nok genoprette siden, nu da jeg havde faaet Foden ind i Helligdommen.

Om Aftenen var jeg i Theatret, ikke paa Friplads, den havde jeg ikke faaet endnu; men jeg maatte derhen: Adolph Rosenkilde optraadte første Gang efter sin aarelange Sygdom som Assessor Svale i »Eventyr paa Fodrejsen«, netop det Stykke, jeg havde prøvet i om Formiddagen. I Dagens Løb tænkte jeg lidt barnagtigt: »Skulde Hultmann faa en lille Upasselighed, kan de jo bare sende Bud efter mig; nu véd de, jeg kan Herløv.« Jeg kom imidlertid til at blive paa min Plads i Parterret og var med til at juble

Rosenkilde imøde, da han viste sig i Døren med de to Studenter, da Tæppet skulde falde i Slutningen af 1ste Akt; men det kom rigtignok til at blive betydeligt længere oppe den Aften, til Modtagelsesstormen var stilnet af.

Saa begyndte en vidunderlig Tid med Phisters Undervisning. Hvor var han samvittighedsfuld som Lærer, ligesom i al sin Theatervirksomhed og i al sin Færd i det hele taget. Saa snart jeg havde lært min Rolle, tog han fat og læste med mig hver Dag i de 3 Maaneder til min Debut. Vi læste paa Hoftheatret i Hundekulde med Overfrakkerne paa, og han holdt baade mig og sig selv varm i flere Timer. Naar vi saa gik derfra, tog han mig under Armen — han saa jo daarligt —, og saa fik jeg efterhaanden en mageløs Samling Historier og Oplevelser baade fra Theatret og fra hans Liv, adskillige af dem flere Gange, han huskede ikke altid, hvad han havde fortalt; men paa Scenen svigtede aldrig hans Hukommelse. Hans Undervisning var umaadelig levende. De Forskrifter og Regler, han gav, var kun faa, enkelte og praktiske; men dem fik man ogsaa grundig banket ind, og jeg er ham inderlig taknemmelig for den — jeg vover at sige — gode Diktion, han har lært mig. Det var især Pausen og Adskillelserne i Talen og det Baarne i Repliken, han arbejdede med. »Lad Tanken opstaa!« og »Hold Repliken oppe til dens Slutning!« var de to Hovedregler, han gav, hentede fra Livet. Og saa krævede han Stemning, Naturlighed og Liv i Talen. Lige til Prøverne paa »Mester og Lærling« be-

gyndte i Februar Maaned, læste han kun den ene Rolle med mig; men den fik jeg ogsaa grundig gennemgaaet.

Og hvor var han og vedblev at være mig en faderlig Ven lige til sin Død. Han indførte mig straks i sit Hjem, hvor jeg ogsaa i hans Hustru fik en god og trofast Veninde, som fulgte mig med kærlig Interesse, til ogsaa hun gik bort. Hvor var der hyggeligt i det gamle Hjem i Rosenborggade, og hvor var der fornøjeligt ved de smaa Selskaber, de gjorde. Der var sjældent mange tilstede; men det var en fast Kreds af gode Venner, hvoriblandt dog kun faa Theaterfolk. Phister nød disse smaa Fester, hvor han var en udmærket Vært, fuld af Liv, af Vid og Aand, ligesom Fru Phister var en fortrinlig og hyggelig Værtinde, hvis Bord altid var udmærket, og Datteren, den kloge og livlige Charlotte, med nogle jævnaldrende Veninder var den glade Ungdom i Kredsen. Phister elskede Musik, og jeg maatte altid synge ved det gamle Marschallske Klaver, hvis spinkle Guitartoner særlig passede til Boleroen af »De Danske i Paris«, som han, foruden andre smaa lyriske Sange, bestandig krævede. Saa stod han ved Enden af Klaveret, og hans Ansigt spejlede Sangenes vekslende Udtryk.

Jeg havde jo faaet Friplads i Parterret, som jeg benyttede omtrent hver Aften. Jeg kunde kun sidde, naar der ikke var udsolgt; men jeg stod gladelig op den hele Aften. »Kongsemnerne«, der kom op i Januar 1871, saa jeg, næsten hvergang det gik. Det varede fra 7 til 11^{1/2}; men

det generede mig ikke at staa op hele Tiden, de fleste af de 13 Aftener det gik for udsolgt Hus.

Op paa Theatret kom jeg kun, naar jeg skulde til Dansetime hos Balletdirigenten, Ludvig Gade, hos hvem Holm-Hansen og jeg var de eneste Skuespilelever; Emil og Olaf Poulsen var udlærte. Danseundervisningen foregik i den store Balletsal oppe i Husets øverste Etage, uden Musik; Rytmen blev markeret ved Slag i Gulvet med en tyk Stok. Min gamle Kærlighed til Dansen fornægtede sig ikke, og jeg forlangte at lære alle mulige Ballettrin, Entrechats, Brisées o. s. v., hvad der senere kom mig til Nytte som Jean de France og mange Aar efter som Tennemann i »Aprilsnarrene«.

Phister ønskede ikke, at hans Elever skulde rende paa Theatret, naar de ikke skulde til Undervisning der i Dans eller i Sang. Den sidste fik jeg hos Chorsyngemesteren, Gerlach, paa Chorsyngeskolen, der laa i den samme gamle Bagbygning, hvor Kontorerne fandtes, og som sikkert var en Rest fra Theatrets ældste Tid, der var bleven staaende, uberørt af de forskellige Ombygninger. Her læste Phister undertiden med mig om Aftenen, naar han ved Prøver var forhindret i at læse med mig om Formiddagen paa Hoftheatret. Den mindede mig med sine amphitheatralske Bænke om Operationsstuen paa Frederiks Hospital.

Den første Prøve, jeg fik Lov til at overvære, var Generalprøven paa »Kongsemnerne«. Det var Fest! Første Gang at sidde sammen med det kgl. Theaters Personale, som jeg nu skulde tilhøre, paa en Generalprøve, i Tilskuer-

pladsens mystiske Halvmørke, og tage Del i den spændte Forventning, om hvordan det nye Skuespil vilde tage sig ud, tilmed dette mægtige Drama, som man kendte iforvejen og var grebet af ved Læsningen, at skulle have den Oplevelse at se det, før det kom frem for Publikum! Og det skulde være ganske som ved Premiøren, Dekorationer og Belysning fuldfærdige og i Orden, og Skuespillerne maskerede og i Kostyme, noget, der aldrig før var oplevet i Theatrets Historie!

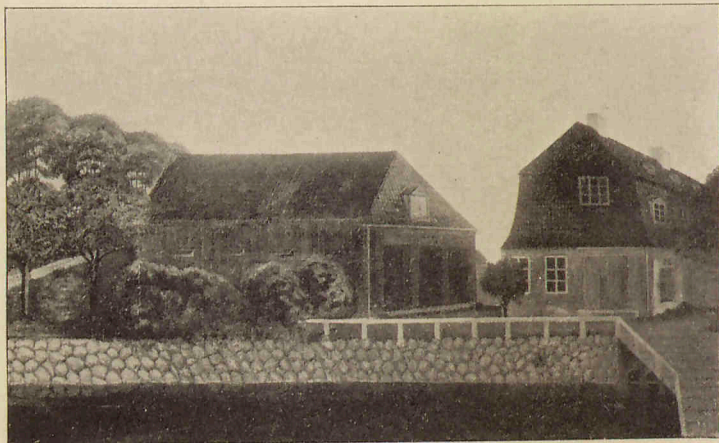
Tæppet gaar op. Et dejligt norsk Vinterlandskab med Sneen liggende tungt paa alle Granerne og paa Taget af den oplyste Trækirke, der fylder Baggrunden, prægtig malet af den nye, udmærkede Theatermaler Vald. Gyllich. Det er mod Aften, dæmpet Belysning over Scenen, hvor Folket i Grupper i spændt Forventning staar vendt mod Kirken. Bisp Nikolas træder frem i den aabne Kirkedør: »Nu bærer Inga fra Vartejg Jernbyrd for Haakon Kongsemne!« raaber han ud over Forsamlingen. Denne prægtige Begyndelse, der kaster En lige ind i Tiden og lige ind i Handlingen!

Stykket var med megen Fantasi og med stor Omhu sat i Scene af Fru Heiberg, hendes Iscenesættelse understøttedes af udmærkede oldnordiske Dekorationer, og Udførelsen var gennemgaaende ganske fortrinlig, allermest for den unge Emil Poulsens Vedkommende, der, efterat have debuteret for c. 4 Aar siden og spillet adskillige yngre Roller fortræffeligt, nu overraskede med en glimrende, fuldt illuderende og højst interessant og gribende Frem-

stilling af den legemlig svage, efterhaanden døende, men til det Sidste glødende hadefulde og magtsyge Olding, Bisp Nikolas, en af hans genialeste Præstationer. Vilhelm Wiehe var en udmærket Hertug Skule, skøndt Haakon vel egentlig laa hans Naturel nærmest. Ogsaa Kvinderne var ypperlige: Frk. Agnes Dehn, der ogsaa kun havde været faa Aar ved Theatret, som en skøn og yndefuld, trofast og from Margrete, Fru Eckardt som Skules forladte resignerende Ungdomselskede, Ingebjørg, der bringer ham hans og hendes Søn Peter, og Frk. Nielsen som Skules Søster Sigrid. Ogsaa Fru Nyrop virkede smukt og saa dejlig ud som den før Faderen blindt begejstrede Peter; men overfor denne Fremstilling var jeg ikke en uhildet Tilskuer. Jeg syntes, den burde spilles af en ung Mand, og ikke af en Kvinde; og jeg vidste En, der havde brændt efter at komme til at spille den, og som havde haabet at komme til at debutere i den; men da han et Par Maaneder før Kongsemnernes Opførelse aflagde Prøve paa Theatret, var den allerede besat, og han maatte vente 4 Aar, før han fik en noget lignende Ynglingerrolle som Thorolf i »Hærmændene paa Helgoland«. Man opøves paa det kgl. Theater i at vente.

Ikke længe efter begyndte mine egne Prøver paa »Mester og Lærling«. Først Syngeprøverne, der holdtes paa et mærkeligt Sted. Af den lange gule Bygning, der i sin Tid strakte sig, paa den anden Side af den virkelige Holmens Kanal, den der var Vand i, fra »Slavekirken«, der nu var bleven Studenterforening, ned mod det kgl. Thea-

ter, stod der en lille Rest, efterat der paa den øvrige Grund var opført Grøns Pakhus og Schjellerups Gaard, og selve Kanalen var bleven opfyldt. Denne Rest havde Theatret faaet til Afbenyttelse. Dér var Syngeskole og Magasinrum forneden, derover Maler- og Snedkersale og Bolig for Danseren Iversens Familie, der alle havde An-

Udsigt fra Theatrets Grund mod Bygningerne paa den anden Side af den lille Kanal: Magasinbygning tilvenstre, Maler-, Snedkersal og Syngeskole i Bygningen tilhøjre. Malet af Oscar Iversen.

sættelse ved Theatret, idet Faderen arbejdede paa Malersalen, og Moderen og de to Døtre syede Bagtæpperne, en prægtig Familie, hvor jeg i mit første Theateraar virkede lidt som Huslæge. Heroppe fra har Oskar Iversen malet sit foran gengivne morsomme Billede af det gamle Theaters Revers. En Stump af Holmens Kanal, der gik helt op til Theatrets Endegavl, var bevaret endnu, en Sidekanal udgik fra den, og over denne maatte man ad

en gammel Bro fra Theatrets Grund vandre over til Synge- skolen.

Men førend jeg første Gang betraadte denne Bro, havde jeg en anden Vandring at gøre. Jeg maatte efter den Tids Skik og Brug ved Theatret gøre en Række Visitter hos de Skuespillere, jeg skulde spille sammen med i min Debutrolle, og hos Sceneinstruktricen, Fru Heiberg. Det faldt meget let og naturligt, for jeg kendte dem allesammen iforvejen. Og da jeg efter mine Besøg hos dem vandrede over den lille Bro til den første Sangprøve paa »Mester og Lærling«, blev jeg af dem alle modtaget med den største Elskværdighed, som de vedblev at vise mig under hele Indstuderingen paa Scenen under Fru Heibergs Instruktion. Hende havde jeg jo ogsaa aflagt en Visit i hendes dejlige idylliske Hjem i Rosenvænget, hvor ogsaa hun havde taget imod mig med stor Venlighed. Phister overværede alle Prøverne, og efter hver gav han mig sin Kritik og sine gode Vink. »Jeg er glad ved at jeg ikke selv spiller med i Stykket; det vilde forstyrre mig i Udførelsen af min egen Rolle, naar jeg var i Spænding paa Deres Vegne,« sagde han.

Mine Medspillende var mageløse at arbejde sammen med paa Prøverne, navnlig Fru Sødring og Ad. Rosenkilde, og støttede mig med deres udmærkede Spil og med gode Raad og Aftaler. De havde spillet Stykket for et Par Aar siden med Carl Wulff som Aage og var derfor paa Forhaand fuldt hjemme i deres Roller, som de havde udstyret med mange fine og morsomme Træk. Især i de Scener,

hvor Aage har indgnedet sine Øjne med den Tryllesalve, som Ellemanden har givet ham for at skaffe ham hans manglende Menneskekundskab, og som bevirker, at de maa røbe deres inderste Tanker, var de to Søskende mageløse, baade naar de som hypnotiserede af mit Blik ufrivillig maatte ud med hele deres sande Væsen, og naar de, hvergang jeg slap dem med Øjet, straks som befriede for Hypnosen genoptog deres sædvanlige løgnagtige Tale. Det indstuderede de med mig til de mindste Enkeltheder.

Efter en 5—6 Prøver — man brugte ikke dengang saa mange som nu — oprandt Debutdagen, den 17de Februar 1871. Jeg husker Intet fra dens Formiddag, hverken min egen eller mine Nærmestes Sindstilstand. Jeg var sagtens i nogen Angst og Spænding, men ikke nær som ved senere Førsteopførelser. Det er noget, der bliver værre med Aarene. Jeg tror, jeg nærmest var glad ved endelig at staa ved Indgangen til den Trylleverden, jeg fra Barn af havde higet imod. Moder gik vist med langt større Angst i Hjertet. Hvor mangan Søn er sig rigtig bevidst, hvad en Moder gennemgaar af Angst og Bekymring, naar hun sidder hjemme, mens han er oppe til Eksaminer, endsige naar hun sender ham i Krigen, eller naar han lader sig prøve paa Theatret, og naar han saa tilsidst debuterer? Aa nej, vi Børn er altfor opfyldte af os selv dertil.

Men Aftenen kom altsaa. Fuld af Tillid og Mod styrkede jeg ind paa Scenen og knælede ned for Grønholt (Mantzius) med Udbruddet: »Store Vismand, skænk mig din Naade!« Og saa kom Sangen:

»Til Dagens Lys og Solens Skin
mig drager en lønlig Stemme —.«

Ordene var mig symbolske:

»Didop, didop min Hu sig svang —,«

det var jo netop derop, hvor jeg nu stod. Sangen vandt Bifald. Og nu gav jeg mig trygt hen i Resten af Rollen. Jeg var fuldt med i den. Størst Stemning fik jeg i de 3 Linjer, jeg nynnende gentog af Sangen med Mogens og Trine, da de var løbet ud:

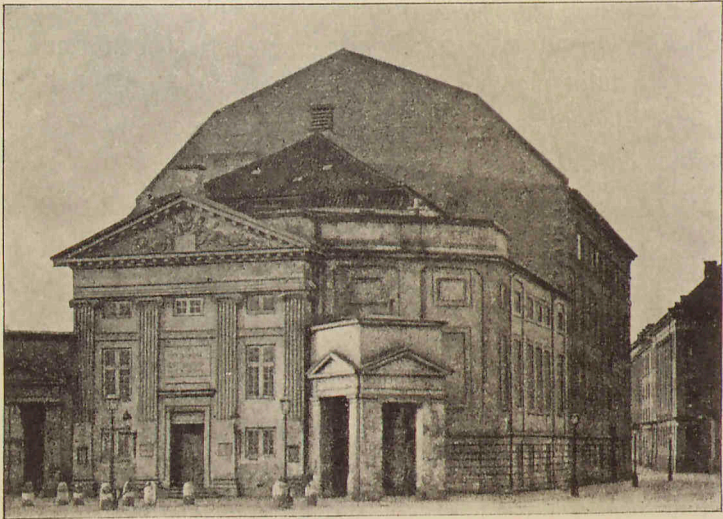
»Men hvad der saa skal hænde,
det glider for tvende,
der trofast hinanden har kær.«

Efter Stykket kom Rosenkilde hen til mig, tog min Haand mellem begge sine og sagde varmt og hjerteligt: »De har gjort en solid Lykke iaften; den vil nok vare ved.« Og Fru Sødring sagde: »Jeg trænger til at give Dem noget, men jeg har ikke andet ved Haanden end denne Flakon med Eau de Cologne, som jeg altid har haft hos mig, naar jeg spillede. Tag den som en Erindring om denne Aften.«

Dagen efter opførtes Stykket igen og jeg sagde til Moder, da jeg gik paa Theatret: »Igaar gik jeg til min Debut, iaften gaar jeg til min Livsgerning.«

Den Del af Theaterbygningen, hvor jeg altsaa nu skulde begynde min Livsgerning, var bleven ombygget i 1857, to

Aar efter Tilskuerpladsens Ombygning, og det ikke blot indvendig, men helt og holdent, og erstattet med et af de værste arkitektoniske Uhyrer, København har havt at opvise. Paa Harsdorffs smukke Forbygning havde man klinet en høj grim Kasse af gule Mursten, der med en vældig

Billede af Theatret efter Ombygningen 1857.

bar Gavl ragede op over Forhuset; af praktiske Grunde naturligvis, for at Bagtæpperne kunde hejses helt op istedet for at rulles op. Meningen var vel fra Begyndelsen, at denne Vanskabning kun skulde eksistere midlertidig, til vi kunde faa et helt nyt Theater; det varede dog 17 Aar, inden vi fik det. Imidlertid, bedre Plads var der jo blevet, navnlig til Udenomslokalerne, medens Scenen ialfald ikke var bleven synderlig udvidet. Den havde ligesom Til-

skuerpladsen en udmærket passende Størrelse, omtrent som Théâtre français i Paris. Den var hverken for stor eller for lille, og Akustiken i Huset var glimrende. Havde blot det nye Theaters Arkitekter bevaret de gamle Maal indvendig, havde vi ikke faaet de mange Klager baade fra Skuespillere og fra Publikum over, at man der hverken kan tale eller høre. Saa var der heller ikke bleven gjort de mange Forsøg paa at faa Skuespillet jaget bort fra sin gamle historiske Grund til en ny Talescene et eller andet Sted ude i Byen; man kunde saa senere, da det viste sig nødvendigt at have 2 Scener, bygget et nyt Hus til Operaen, eller helst en mindre Scene til for Skuespillet i Forlængelse af den nuværende Theaterbygning, og overladt til Opera og Ballet dennes altfor store Theaterrum, saaledes som det i sin Tid blev foreslaaet af Pietro Krohn, og hvortil der nu foreligger en, som det synes, ypperlig Plan af Arkitekt E. Bunck. Det har været det kgl. Theaters Svaghed at skulle rumme de 3 Kunstarter paa én Scene; men det har været dets Styrke at have dem samlede i én Bygning, saa de i mangfoldige Tilfælde har kunnet støtte og supplere hinanden ved Opførelsen af store Dramaer med Musik og Dans, ved Forestillinger sammensatte af Skuespil og Opera eller Skuespil og Ballet, ved at kunne benytte Skuespillere i Opera comique og Operister i Skuespillet, ikke at tale om den opdragende og udviklende Indflydelse af Kunstarterne paa hinanden, idet Skuespillerne fik deres musikalske og plastiske Sans uddannet ved den tætte Samvirken med Opera og Ballet, og omvendt Ope-

riste og Dansere fik dramatisk Paavirkning og Sans for naturlig Menneskelighed i deres Kunst fra Skuespillet. Jeg haaber derfor, at de tre Kunstarter trods Adskillelsen, som er nødvendig, faar Lov at blive sammen under fælles Tag, idet Planen om Dobbeltscenen paa den gamle Grund bliver til Virkelighed.

Og var end den gamle Bygning i sit Ydre forgrimmet, saa var Scenen og dens Omgivelser hyggelige. Man havde ikke Rundetaarns Højde op til Taget, og Foyeren laa saa nær Scenen, ikke adskilt fra den ved høje Trapper, saa man kunde opholde sig der, til man skulde ned paa Scenen. Og man var meget i Foyeren dengang; det gav Samling paa Personalet. Paaklædningsværelserne fristede ikke til at trække sig tilbage til dem i Pauserne. Derved kom man til at tale mere med hinanden end nu, hvor de store Afstande fjerner os fra Foyeren og hindrer et Samliv der, og man foretrækker at opsøge hinanden paa Værelserne, naar man vil tale sammen.

Foyeren i det gamle Theater var just ikke smuk. Hvordan den har været før Ombygningen, aner jeg ikke; men mere spartansk end den nu var udstyret, kan jeg ikke tænke mig den. For hver Ende af Salen stod en stor Sofa uden Sidearme, betrukket med et noget køligt, ugemtligt Stof, et Slags Voksdug af mørkegrøn Farve, der kaldtes amerikansk Læder, og langs Væggene en Række Stole med samme muntre Stof, et gammelt Klaver ved en af Længdevæggene og et Uhr over Indgangsdøren, ellers Intet. Den lignede nærmest en 3die Klasses Ventesal i

en lille Provinsby, mens den i den nye Bygning dog kom til at ligne en 2den Klasses, indtil Dr. Mantzius i sit Direktorat skaffede os den fint og hyggeligt møblerede Salon, vi nu ejer. Men saa var der jo den herlige Portrætsamling, som har givet de forskellige Foyerer deres væsentlige Stemning og Skønhed.

Tonen mellem Personalet var meget tiltalende, præget af en vis Ridderlighed overfor Damerne, og dog naturlig og fri. Jeg har engang faaet meddelt en Replik af C. N. Rosenkilde, som absolut ikke tyder paa Stivhed, men just heller ikke paa Ridderlighed; men han med sit godmodige Lune kunde tillade sig endel. Han sad i Foyeren paa en af de grønne Sofaer, og den unge Jfr. Larcher kom hen til ham for at sige ham noget, men var saa uheldig med det samme at træde ham let paa Foden. »Elsker Du mig, Tøs,« sagde han saa med sin ejendommelige, tandløse Stemme, »saa sig mig det rentud; men lad mine Ligtorne være i Fred.«

Mellem Herrerne var der et godt Kammeratskab. Og det styrkedes ved de fornøjelige Sammenkomster mellem dem, som af og til fandt Sted i Sæsonens Løb. »Knuder« kaldtes de, netop paa Grund af deres sammenknyttende Evne. Der spilledes dengang ikke altid om Onsdagen, hvor der nemlig intet Abonnement var; men den benyttedes til at erstatte Ugens andre Abonnenter de Aftener, de mistede paa Grund af Helligdage, og saa ogsaa engang imellem til Opførelse af Forestillinger, der trak saa stærkt, at man vovede at give dem uden Abonnement midt i

Ugen. Men det hændte da, at der kom Onsdage, der hverken var optagne af det ene eller det andet. Paa dem blev der straks arrangeret en Knude. Det skete dog kun en 4—5 Gange i Sæsonen. Knuden holdtes hos Md. Vincent, der havde Restauration paa Kongens Nytorv lige over for Theatret i nuværende Severin & Andreas Jensens Ejendom. Man samlede ved 7-Tiden og anbragte sig foreløbig om Spilleborde. De ældre satte Pris paa at fordele de unge imellem sig ved Bordene. Naar Aftensmaden saa var anrettet i Spisesalen Kl. ca. 9, gjorde man op og gik tilbords, atter ældre og yngre imellem hinanden. En varm Ret og koldt Bord var Traktementet. De ældre tog Rødvin og skænkede ogsaa for de unge. Der var en hyggelig og tvangfri Tone med Skemt og munter Passiar, der endnu livligere fortsattes efter Bordet, hvor man fordelte sig i Smaagrupper ved Cigaren og et Glas Punsch. Mange gav Smaahistorier tilbedste, hvori navnlig Ad. Rosenkilde var uforlignelig. Jeg mindes en mimisk Scene, han gav, uden et eneste Ord, hvor han fremstillede en ældre Ægtemand, der om Aftenen var nede paa Gaden for at røre Hunden, mens Konen laa oppe i Vinduet og fulgte dem med Interesse og stadig holdtes à jour af Manden, med hvordan det gik. I længere Tid havde han kun bekymrede og næsten haabløse Meddelelser at give hende; men endelig kronedes Vandringen med Held, og han kunde triumferende vise hende dens Resultater paa Enden af sin Stok.

Vi fik ogsaa Musik. Gamle Kapelmester Paulli, der var meget hyggelig og gemytlig, satte sig til Klaveret og

sang Weyses Katte-Kavatine med et henrivende Humør. Bournonville sang smaa morsomme franske Chansons, og Schram nogle af sine burlesk-komiske Arier, begge to ogsaa til eget Akkompagnement. Hultmann, Liebe, Ferslew, Kolling, Ludvig Gade, og alle de mange andre fra Skuespil, Opera, Ballet og Kapel, der var med i Knuden, gav ingen Præstationer, men tog Del i den almindelige Munterhed, ligesom vi unge, deriblandt Emil og Olaf og jeg, der morede os glimrende og var fuldt med i den fornøjelige Stemning, om vi end holdt os lidt beskedent tilbage. De gamle drak Dus med os og optog os som jevnbyrdige Kammerater. Ved Midnatstid var der almindeligt Opbrud.

Jeg kom ogsaa i flere af de ældre Skuespilleres Hjem. Fru Sødring og hendes prægtige Mand havde jeg allerede for 4 Aar siden truffet hos Godsejer Lunds paa Vedbygaard. Deres to smukke ganske unge Døtre havde jeg danset med paa adskillige Baller, og Sønnerne, der dengang var Dreng, kendte jeg fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, hvor de var Elever og jeg Lærer. Jeg blev buden til deres gæstfrie Hjem ved Vestervold, Hjørnet af St. Pederstræde, vis-à-vis den gamle Mølle deroppe paa Volden, første Gang til et Bal. Jeg elskede at danse, de to unge Piger dansede udmærket, jeg havde allerede adskillige Gange fløjet afsted med dem i en susende Galopade. Det at flyve afsted med hinanden syntes man dengang var Dansens Maal og dens Nydelse, og de fløj som ingen andre, jeg kendte. Jeg gjorde naturligvis Visit

før Ballet, og fik da at høre, at paa Ballet vilde der komme en ung Pige paa 16 Aar, der lige havde debuteret som Astrid i Balletten »Valdemar«, Frk. Schnell hed hun. Jeg havde set hende i Rollen og beundret hende og glædede mig endmere til at træffe hende paa Ballet. Aftenen kom. Vi havde allerede danset første Dans; men hende kunde jeg ikke opdage. »Men hvor er Frk. Schnell?« spurgte jeg; »kommer hun ikke?« »Ih jo! Det er hende, der staar derhenne foran Chifonnièren, lige under Taffeluhret.« »Er det hende?« sagde jeg, ligesom Cavalleren i H. C. Andersens Eventyr »Nattergalen«; »saadan havde jeg slet ikke tænkt mig hende.« Jeg huskede fra Balletten to store udtryksfulde Øjne og en Skikkelse fuld af Højhed, og saa her en lille beskeden Pige, der næppe vovede at slaa Øjnene op. Men da jeg siden under Dansen talte med hende, og hun saa op paa mig, da genkendte jeg hendes ejendommelige Blik.

Naar jeg mindes hende i »Valdemar«, da er der særlig ét Moment, der staar uforglemmeligt for mig. Det er det Øjeblik, da hun skjult bag en Pille har været Vidne til Svend Grathes Aftale med Drabanthøvdingen om at overfalde og dræbe Valdemar og Knud under den Fest, der skulde besegle deres Forsoning med ham, og Svend saa pludselig opdager hende og brutalt trækker hende frem fra hendes Skjul og byder hende at tie, med hvad hun har set og hørt, og hun da, paa engang ydmyg og stolt, bøjer sig for hans truende Bud, idet hun løfter Øjnene mod ham med et Blik fuldt af Angst, men tillige med en

inderlig Bøn til ham om at afstaa fra sin grusomme Plan, og sænker saa Øjet igen, lydig for hans Villie. Det Blik glemmer man ikke. Det indeholdt en Forjættelse om hendes Fremtids sjæfulde Kunst.

Efter dette Bal kom jeg fremdeles hos Sødrings, baade til smaa hyggelige og fornøjelige Aftener og til deres Fester. Fru Sødring var jo, foruden den udmærkede Kunstnerinde, ogsaa den hyggeligste og omhyggeligste Husmoder, og hendes henrivende Rosenkildeske Lune baade lyste og varmede i det prægtige Hjem, hvor Alle befandt sig saa vel.

Phisters og Gerlachs aabnede, som før omtalt, deres Hjem for mig, da jeg var bleven deres Elev, og det samme gjorde min tredie Lærer paa Theatret, Balletdirigent Ludvig Gade, den glimrende Svend Grathe i »Valkyrien« og den pragtfulde Viking Bjørn i »Valkyrien«. Hos ham og hans elskværdige Hustru, født Garlieb, mødtes jeg med en Del af de unge Damer fra Balletten, navnlig deres Yndlinge Betty Schnell, Anna Scholl, Ludovica Cetti og Maria Westberg, der boede hos Gades, den unge svenske Danserinde, som Bournonville havde udvalgt til at afløse Frk. Schnell, da hun havde gjort ham den Hjertesorg at gaa over til Skuespillet. Det var festlige Aftener, der altid endte med Dans i deres for os Unge saa uimodstaaelige store Dansesal.

Ogsaa i Fru Heibergs Hjem kom jeg af og til. En Aften i Efteraaret 1871, i min anden Sæson, havde hun bedt mig komme ud til sig i Rosenvænget; hun vilde give

mig nogle Raad og Vink med Hensyn til min Rolle som 'Olaf Trygvesson i »Hakon Jarl«, som vi skulde spille den 14de Novbr. paa Oehlenschlägers Fødselsdag. Phister havde indstuderet Rollen med mig; men Fru Heiberg var ikke helt fornøjet med den. Jeg kom ud til hende og vi gik ind i et lille Værelse, vistnok hendes Bibliotheksværelse, hvor hun gennemgik flere Partier af Rollen med mig. Det var meget interessant at iagttage Forskellen paa hendes og Phisters Instruktion. Phister gik Repliken grundigere og mere detailleret igennem. Fru Heiberg kastede Lys over enkelte væsentlige Punkter i Repliken, hvis Stemning hun drog frem, idet hun selv sagde dem for mig. Jeg lagde mig jo paa Hjerte, hvad hun lærte mig, men samtidig nød jeg hende baade med Øjne og Øren, ikke blot det, jeg her hørte og saa; men hendes Person, hendes Blik, Stemme og Tonefald drog jo Minderne frem fra alt det Herlige, jeg havde oplevet og nydt af hendes Kunst i de 16 Aar, jeg fra 6 Aars Dreng til 22aars Yngling havde været hendes begejstrede Tilskuer. Jeg tror nok, jeg i denne Instruktions-tid var mindst ligesaa meget den nydende Tilhører, som den kundskabsøgende Elev. Men Udbytte havde jeg nu ligefuldt deraf, og hun sagde mig mange udmærkede Ting, som jeg lagde mig paa Sinde, og som jeg heller aldrig har glemt.

Da hun havde faaet sagt mig de Ting, hun havde at indvende og vist mig Vej til at rette dem, bad hun mig blive til The. Vi gik over i Dagligstuen ud mod Søen, og der sad vi sammen med de tre Børn og holdt Mørk-

ning. Hun sad i en stor Sofa med dem alle klynget omkring sig, jeg paa en Stol overfor dem. Det var en yndefuld Gruppe, jeg havde for mig. Vi sad og talte dæmpet og hyggeligt sammen. Lampen kom ind, Pigebørnene smuttede bort til deres Leg eller Lektier, og Fru Heiberg talte da til mig, om hvor lykkelig hun var over Børnene. »Folk siger, jeg har gjort vel mod de tre Smaapiger. Nej, jeg har gjort vel mod mig selv; det er mig, der stadig er den modtagende.« Efter The, hvortil Børnene var inde igen sammen med deres Lærerinde, bad hun mig synge lidt. Jeg vovede mig blandt andet til at synge Heibergs Gadeviser. Hun var meget fornøjet med mit Foredrag af dem, og da jeg havde sunget, gik hun hen og søgte mellem sine Noder og kom og rakte mig et Eksemplar af Gadeviserne: »Det er det eneste, jeg har; men det skal De have til Tak for Deres Sang.«

Engang i min første Theatertid, det maa have været i 1872 eller 73, var jeg buden til et Middagsselskab hos Fru Heiberg. Det var et ganske lille Selskab, — hun foretrak altid at have faa Gæster, — men for Damernes Vedkommende meget udsøgt; disse var, foruden Fruen selv, Bispinde Martensen med sin unge Datter Josepha og Fru Magdalene Thoresen, Herrerne var Holm-Hansen, som Fru Heiberg interesserede sig meget for, og jeg, ikke flere. Kort efter at vi var kommen tilbords, kom, jeg husker ikke hvordan, Begrebet »Kærlighed« under Debat. Det var fornemmelig de tre ældre Damer, der førte Samtalen. Jeg husker ikke Bispindens Udtalelse, jeg mindes

kun, at den var Udtryk for noget ædelt og fint, en stille Erklæring fra en varm og trofast Hustru. Fru Heiberg — jeg ser hende for mig i Situationen: hun stod just op og skar for; det var første Ret, et røget Svinehoved med en Citron i Munden og Blomster i Ørerne; hendes Bord var altid baade en æsthetisk og en kulinarisk Nydelse, og hun skar elegant for, mens hun sagde: »Jeg synes, at den skønneste Form for Kærligheden er den Fortrolighed, det Venskab og Kammeratskab, hvortil Kærligheden efterhaanden udvikler og afklarer sig i Forholdet mellem Mand og Hustru.« »Nej, Fru Heiberg,« udbrød Fru Thoresen paa sit mest energiske Norsk, »det tager De aldeles feil i! Den skønneste Form for Kærligheden er den erotiske, og den ophører aldrig, den gløder bestandig i En og blusser op paany, hvor gammel man saa bliver.« Jeg vovede — jeg sad tilhøje for hende — ung og idealistisk som jeg var, og lidt forbauset over dette stærke Udbrud af en ældre Dame, at bemærke, at man elskede jo kun den Ene, hende, som jeg endnu ikke havde fundet, men som man jo fandt engang og kaarede til sin Hustru, og kun hende Livet igennem. Fru Thoresen vendte sig til mig: »Nej, Hr. Jerndorff, Dem kan jeg aldeles ikke tale med. De tager det altfor kristeligt. Véd De da ikke, at da alle Guderne døde, var Eros den eneste, der blev tilbage? Han dør aldrig i et Menneske.« Hun sagde det med saadan en Varme og Overbevisning, at vi Alle kom til at le og fandt hende henrivende.

Da vi om Aftenen gik, bød Fru Heiberg Holm-Hansen

og mig Cigarer: »Det er de sidste to, jeg har tilbage af Heibergs Gigarer.« Vi blev rørte derover; men de var umulige at ryge. Jeg gemte min med Pietet, — til den smuldrede i min Skrivebordsskuffe.

Da jeg i 1871 kom til Theatret, var der jo endnu saa mange af de ældre Skuespillere fra Theatrets store Tid tilbage, at det var dem, der gav den danske Skueplads sit væsentlige Præg. Endnu virkede i deres fulde Kraft Phister, Adolph Rosenkilde, Fru Sødring, Fru Phister, Schram, Hultmann, Fru Jacobson, Frk. Nielsen. Ogsaa Mantzius var der endnu, og jeg fik akkurat den Glæde at spille 5 Gange med ham i min Debutrolle i »Mester og Lærling«, da han kom i den bekendte Konflikt med Direktionen, der bevirkede hans pludselige Afsked fra Theatret. Det var et stort Tab, for bestandig at miste denne herlige Kunstner, der netop stod paa Højdepunktet af sin Kunst og bar saa stor en Del af Repertoiret, og det før en lille spydig Bemærkning om Direktionen i en Avisartikel. En mere overlegen Styrelse havde næppe ladet det komme dertil.

Jeg nævnede Schram, skøndt han egentlig var Sanger, mellem de gamle Skuespillere; men han var ogsaa begge Dele. Hvor var han en forunderlig rig Kunstner! Udstyret med et smukt og udtryksfuldt Ansigt, en høj Skikkelse, en pragtfuld Basstemme, bundmusikalsk, og dertil en virkelig Kunstnernatur, var han lige betydelig som dramatisk Sanger og som Skuespiller. Og med denne umiddelbare Evne til at levendegøre alle de Skikkelser, han fik til Opgave at fremstille. I den alvorlige Opera

hans ædle Røver Camillo i »Røverborgen«, Bertram i »Robert af Normandiet«, og fremfor alt hans glimrende Mephisto i »Faust«, og i Opera comique hans vittige Leporello i »Don Juan«, Brause i »Sovedrikken«, Dulcamare i »Elskovsdrikken«, den henrivende gamle Gnier Geronte i »Skatten«, hans vidunderlige Doctor Bartholo i »Figaro« og »Barberen«, osv. osv. Og i Skuespillet hans baade rørende og komiske, forhutlede Bogtrykker Aslaksen i »De Unges Forbund« og i »En Folkefjende«, hans Holbergske Figurer: den stupide Ridefoged i »Erasmus Montanus« og navnlig hans pragtfulde Radelzier i »Pernilles korte Frøkenstand«, hvor han skabte en uforglemmelig komisk Skikkelse ud af 3 smaa Repliker i 2det Akt og en udelukkende stum Scene som Pater Merian i 3die Akt. Tæt op til den stod hans Rasmus Skytte i Olufsens »Gulddaasen«.

Undertiden kunde han gribe fejl i sit Anlæg af Rollen, fordi han blot paa sit umiddelbare Instinkt kastede sig ind i den; men naar han saa fik en Antydning af Rollens Karakter, f. Eks. naar Fru Heiberg i »Unges Forbund« sagde en enkelt Replik for ham for at retlede ham, havde han straks hele Figuren og fyldte den fuldkommen.

Mærkelig nok hævdede hans Hustru, hans Hanne, gerne, at hans Fremstillinger var Resultatet af et dybt Studium og et omhyggeligt Arbejde med Rollen, som om hun derved gjorde ham større, skøndt hans Kunst saa tydelig var Frugten af en lykkelig, umiddelbar Naturbegavelse. Han var og blev et genialt Barn hele sit Liv, baade som Kunstner og Menneske.

Ved Siden af de ældre var der imidlertid kommen en ny Generation til, der allerede i høj Grad havde fyldt Scenen med nyt Talent, med nyt Liv og med en delvis ny Aand. Fru Eckardt, der allerede i 1861 havde debuteret og straks erobrede sig en smuk Plads ved sin Skønhed og sit Talent, havde i de 10 Aar, der var forløbet siden da, udfoldet sig til en betydelig Kunstnerinde. I 1863 var Vilhelm Wiehe som en fuldmoden Kunstner kommet til, og d. 16de April 1867 blev en betydningsfuld Dag i Theatrets Historie, idet den dannede Indgangen for de to Brødre Poulsen, der skulde blive Bærere af saa mægtig en Del af Theatrets Fremtid. I Efteraaret samme Aar havde Frk. Agnes Dehn fra Balletten debuteret og havde ikke blot fremstillet en Række Ungpigeroller med Ynde og Poesi, men var gennem Roller som Regisse i »Svend Dyrings Hus«, Valborg i »Axel og Valborg«, Ingeborg i »Dronning Margareta« vokset ud til at løse store Opgaver, blandt hvilke hendes Talent endnu paa det gamle Theater skulde udfolde sin skønneste Blomst i hendes Imogen i »Cymbeline«. Endelig havde Frk. Betty Schnell, — efter i 4 Aar at have udført Hovedpartierne i de fleste af Bournonvilles Balletter, deriblandt Sigyn i »Thrymskviden«, der var komponeret for hende, og som hun udførte henrivende, lige fra hendes Entrée, der straaede af lysende Ungdom, til hun tilsidst, trofast og sønderknust holdt Skaalen over Lokes Hoved for at opfange Edderslangens dryppende Gift, — lige nylig, d. 13de December 1870, gjort Overgangen til Skuespillet, og rigtignok gjort Bour-

nonville fortvivlet, men henrevet Publikum som Agnès i »Fruentimmerskolen« ved sin Uskyld, ved sin Ynde og ved sin fint og rigt nuancerede Kunst, hvori naturligvis hendes udmærkede Lærer, Høedt, havde sin store Del, men som var bleven fuldt personlig hos hende.

Disse Yngres og Unges Kunst udviklede sig allerede frodigt i Samvirken med de ældre Kunstnere i de faa Aar, der endnu spillede paa det gamle Theater, under Fru Heibergs dygtige og fantasifulde Sceneinstruktion, og i et afvekslende Repertoire, hvori man baade bevarede et fast Grundlag af solide klassiske Forestillinger, der jævnlig opførtes, Sæson efter Sæson, og optog andre i Nyindstudering, hvori de unge Kræfter fik Lejlighed til at prøve og udvikle deres Evner i gode Opgaver, som Holbergs »Erasmus Montanus«, hvori Brødrene Poulsen debuterede, og »Barselstuen«, hvor Olaf spillede sin bedaarende Troels, mens Phister, beskedent tilbagetraadt i andet Plan, glimrede i to Smaaroller som Jens Olsen og Gunild, Oehlenschlägers »Palnatoke« og »Hakon Jarl«, med Johan og Vilhelm Wiehe i de to Titelroller, Heibergs »Pottemager Walter«, hvor Holm-Hansen og Emil Poulsen interesserede meget som Walter og Ulf, Molières »Fruentimmerskolen«, med Frk. Schnells Debut, Shakespeares »Livet i Skoven« og »Romeo og Julie«, og endelig hragtes betydelige nye Ting frem, som Bjørnsøns »De Nygifte« og »Maria Stuart i Skotland«, Ibsens »De Unges Forbund« og »Kongsemnerne«, Goldschmidts »Rabbien og Ridderen« og »En Skavank«, Ernst v. d. Reckes »Bertran de Born«, Gondinets »Chri-

stiane« og endogsaa Shakespeareske Nyheder, som »Et Vintereventyr«, hvori Holm-Hansen debuterede som Leontes, og »Cymbeline«, væsentlig baarne af den yngre Generation. der ikke blot skabte en smuk Foraarsblomstring i det gamle Theaters sidste 7 Aar, men gav Løfter om en ny Sommer paa den nye Scene, som vi vidste, snart skulde rejse sig.

Min Plads i denne Generation var foreløbig ikke fremtrædende. Jeg var sent udviklet og trods mine 28 Aar meget ung, da jeg debuterede, og paa det gamle Theater blev min Virksomhed ret beskeden. Men er man langsom i sin Udvikling, er der Gudskelov i Reglen den Retfærdighed i Livet, at det forundes En at blive ved at udvikle sig saa meget længere.

Jeg husker en Yttring af min Moder fra min første Theatertid. Jeg havde i Efteraaret efter min Debut i Februar som en af mine første Roller faaet den vanskelige Opgave at spille Olaf Trygvesøn i »Hakon Jarl« til Oehlenschlägers Fødselsdag d. 14de Novbr. ligeoverfor Vilh. Wiehe som Hakon. Jeg gik inderligt op i Rollen og lagde al min unge Begejstring i den, og jeg tror ogsaa, jeg fik noget smukt ud af den første Del af Rollen. Men saa kom den store Scene. hvor Hakon og Olaf staar overfor hinanden i 3die Akts Slutning; dér manglede jeg naturligvis baade Personlighed og Autoritet overfor Wiehes mægtige Skikkelse og store, fuldmodne Kunst, saa dér *maatte* jeg blive den lille.

Da Moder efter Forestillingen stod og tog sit Tøj paa

henne ved Garderoben, kom en venlig Dame hen til hende og sagde deltagende: »Ja, Fru Jerndorff, man kan jo ikke lægge en Alen til sin Vækst.« »Nej,« svarede Moder paa sin stille Maade, »men man kan vokse.«

Det begyndte at tynde ud i de Gamles Rækker, Ved Enden af Sæsonen 1872—73 tog Phister Afsked. Jeg havde dog opnaaet den Glæde at spille sammen med min kære Lærer i et Par Stykker, »Soldaterløjer« og »Besøget i København«. Om hans sjældne Kunst med sin rige Forvandlingsevne, hvormed han skabte et stort Galleri af højst forskellige Figurer, udprægede hver for sig baade i ydre og indre Karakteristik, gennemarbejdede med den største Omhu baade i Mimik og Replik, er der skrevet saa meget, at min Omtale er overflødig. Jeg vil kun sige, at han var den samvittighedsfuldeste Kunstner, jeg har kendt, med den dybeste Respekt for sin Kunst, for Theatret, for sine Medspillende, af hvem han saa ogsaa fordrede det samme Hensyn i Samarbejdet. En udpræget Retfærdighedssans var et særlig smukt Træk i hans Karakter. Et lille Eksempel derpaa gav han engang, da han erfarede, at en af hans mindre Roller var sat i første Feuklasse. Han gik til Direktionen og spurgte, hvorfor. »Fordi De er den store Kunstner, De er,« lød Svaret. »Nej,« sagde Phister, »derfor faar jeg min høje Gage og min høje personlige Feu; men Rollen er kun en anden Klasses Rolle; jeg forlanger, at den bliver sat ned i anden Klasse.« Og Gang paa Gang talte han de Underordnedes Sag i Bestyrelsen, naar

han fandt, at de var forurettede. Chorets Damer og Herrer i de Tider kunde tale med derom. Og hans Kærlighed til sin Kunst og til Theatret fik ogsaa Udtryk deri, at han, da han fandt en genial Yngling, der kunde tage Arven op efter ham, gjorde alt sit for at dygtiggøre ham dertil. Og sin Kærlighed til Theatret bevarede han efter sin Bortgang. — Han kom der, saa længe han kunde, jævnlig som Tilskuer og glædede sig over den Ungdom, der nu fyldte Scenen med frisk og ny Kunst og han var ganske fri for den Bitterhed mod Theatret, som saa mærkværdig mange har næret, naar de gik bort derfra.

Ogsaa Fru Sødring, denne glimrende komiske Skuespillerinde, der skabte Mesterværker ofte af ganske smaa Opgaver, forsvandt egentlig fra Scenen, da det gamle Theater lukkedes for stedse i Foraaret 1874. Hun tog Orlov for Størstedelen af den følgende Sæson for at gøre en Rejse til Italien, vendte hjem i Foraaret 1875 og spillede nogle faa Gange paa den nye Scene i »Den nye Barselstue« og i den gamle »Barselstuen«.

I »Barselstuen« nød vi d. 26de Maj 1875 for sidste Gang hendes i Sandhed klassiske Gedske Klokkers. Hun var ikke, som man maaske skulde vente efter Læsningen af Holbergs Komædie, og som hun vistnok ogsaa ofte er fremstillet, en Grædekone fra først til sidst. Tværtimod; hun var en pæn, hurtig trippende, hyggelig lille Madam — fra Laxegade, har jeg altid tænkt mig —, venligt smilende, men med et let bevægeligt Sind, der hurtigt rørtes til Taarer, og ligesaa hurtigt klaredes op igen, som et

Aprilsvejr. Saaledes, da hun er helt borte i Graaden over Søstersønnen Andrees, der »rev sine nye Klædesbukser itu, som Madammen maaske nok kender,« og hun endnu med Taarer føjer til: »men Vorherre var dog saa god og konserverede —,« da kom Pigen (naturligvis efter Aftale) og bød hende en Kop Kaffe, hun saa op, og Ansigtet straaede, idet hun fortsatte i den lykkeligste Tone: »— hans Vest!« Saa nød hun med Velbehag sin Kaffe, hældte fra Overkoppen i Underkoppen og strøg Overkoppen omhyggeligt af paa Kanten af Underkoppen, at ingen Draabe skulde spildes; jo, der hang endnu en Draabe paa nederste Rand af Overkoppen; den blev slikket af. Da hun saa var færdig med Kaffen, satte hun Overkoppen med Bunden i Vejret ovenpaa Underkoppen, og lagde Theskeen paa tværs oven paa og leverede den med det sødeste Nik til Pigen. Alt imens fortsatte hun Samtalen med skiftende Graad og Smil. Da hun saa kom til Beretningen om »Kydet, der var saa mavert, at man ikke saa den mindste Pille Fedt derpaa«, og hun med Taarer meddelte, at hun for at bøde derpaa maatte komme et Stykke Flæsk i Suppen, og Barselkønnen spurgte hende, om Suppen da blev god, lyste hele Ansigtet op, og hun svarede med den hjertensgladeste Inderlighed: »Ja! hun *bée* dejlig, Madam!« som om hun endnu engang nød dens Velsmag. Efterat hun saa havde sukket over de dyre Tider, hvor de tør begære 5 Skilling for et »Pond Oksekød«, og hun mindes Moster Birthe, smeltede hun hen i Taarer over, at »nu er den kære Kone død og hensoven«,

men tørrer hurtig Næsen med Kanten af det sammenlagte Bomuldsloppetørklæde og fortsætter begejstret Beretningen om, hvad samme Moster Birthe har fortalt, »at i hendes Ungdom kunde man faa det bedste Pond Oksekyd for $\frac{1}{2}$ Skilling;« »og var der end ikke engang Politimester i Byen,« føjer hun imponeret til. Der meldes nye Fremmede. »Ja, saa maa jeg da gaa.« Atter det venlige Smil; hun kysser Barselkone paa Haanden og tripper afsted, hjem til sin pæne lille Lejlighed og sit pæne Køkken i Laxegade.

Og saa kørte Fru Sødring for sidste Gang i den gamle Theaterkarét til sit smukke og hyggelige Hjem ved Vester-vold med den kære gamle Genbo, Møllen paa Volden, for helt at vie sig til Omsorgen for sin Mand og sine Børn, hvad hun forøvrigt altid havde besørget ligesaa samvittighedsfuldt som sin Theatergerning.

Det nye Theaters Rumforhold var hende for store for hendes fine Kunst, hvori hun var vant til at virke med smaa Midler; hun følte sig fremmed dèr. Hun søgte sin Afsked og lod Minderne om hendes rige, personlige og dybt menneskelige Kunst helt og holdent høre det gamle Theater til.

Ogsaa Fru Heiberg afsluttede sin Virksomhed som Sceneinstruktrice paa den gamle Scene, der havde været Vidne til hendes mange og store Triumfer som Skuespillerinde. I 7 Aar ledede hun Sceneinstruktionen og gjorde det udmærket med sin rige Fantasi, sin stærke dramatiske Sans og sin store sceniske Erfaring. Med en særlig For-

kærlighed indførte hun, som for at bøde paa Heibergs Uret overfor de store norske Digtere, Bjørnson og Ibsen paa vort Theater. »De Nygifte«, »Maria Stuart i Skotland«, »De Unge Forbund« og især »Kongsemnerne« bragte hun frem i en udmærket Indstudering. Hendes sidste Arbejde var »Romeo og Julie«, hvor jeg navnlig mindes, hvordan hun under Indstuderingen af Julies Monolog med Sove-drikken spillede hele Scenen i Kyse og Kaabe og illude-rede og henrev os ganske, mens hun maaske snarere for-knyttede end opmuntrede den unge Skuespillerinde, der skulde gøre hende det efter. De store Slagsmaalsscener mellem Montaguerne og Capuletterne overlod hun til Emil Poulsen at arrangere, og kaarede ham derved paa en Maade til sin Efterfølger som Sceneinstruktør, hvad han ogsaa blev det første Aar paa det nye Theater; mens hun ligesom Fru Sødring rejsre til Italien og saaledes undgik at se den gamle minderige Bygning jævnes med Jorden.

Der var altsaa dem, der slap for dette vemodige Syn. Men vi, der blev tilbage, læste den 31. Maj for sidste Gang paa det gamle Theaters Mure Plakaten, der endte med den kendte Formel:

»Hermed ophører Saisonen 1873—74.«

Dagen efter, den 1. Juni, opsloges imidlertid endnu en Plakat:

»Til Indtægt for Ballettens private Pensionskasse:

Et Folkesagn.

Efteraarssol.

Farvel til det gamle Theater,
Ballet-Epilog af Hofballetmester
Bournonville.«

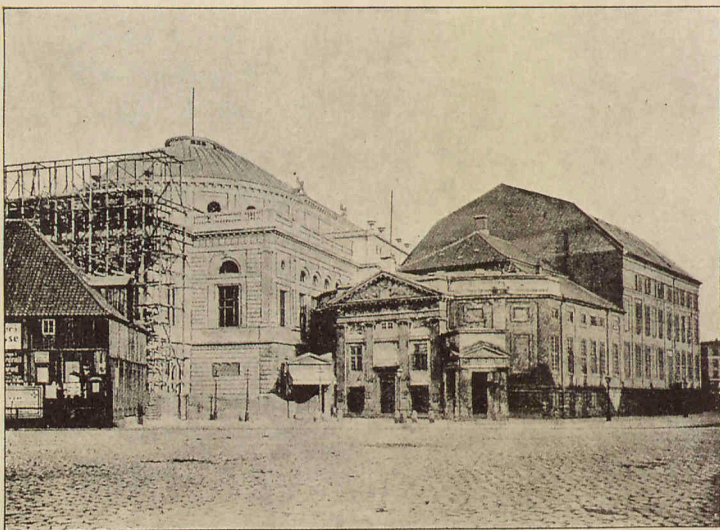
I denne Epilog deltog ogsaa Skuespillerne og tog sammen med de to andre Kunstarter en, iøvrigt smukt og stemningsfuldt arrangeret. Afsked, men, mærkeligt nok, *uden Ord*, med den gamle berømmelige Scene, hvor dog vore største nationale Digteres *Ord*, levendegjorte af saamange udmærkede Skuespillere, gennem Tiderne havde lydt til Folket og grebet det i løftende Alvor eller henrevet det til befriende Latter. Den tause Afsked kan dog ofte være den dybest følte, og jeg tror, at ialfald vi, der virkede med, var stærkt grebne. Og med inderlig Vemod saa vi, hvorledes man, faa Dage efter, tog fat paa Nedbrydningen af den kære gamle Bygning, ved hvis Side den nye allerede havde rejst sine stolte Mure.

Til dette sammensatte Billede svarede ogsaa vore Følelser. Ved Siden af Vemodet, der fulgte den gamle i sit Fald, gennemstrømmedes vi af et lysende Haab om en ny Æra for den danske Skueplads i den ny Bygning.

I denne blandede Stemning spredtes vi i den lange Sommerferie, der varede til omkring den 1. Oktober, da Bygningen ikke kunde blive færdig før.

Da vi samledes paany, stod den der, beredt til at mod-

tage os, maaske noget forhastet fuldført, hvad vi senere fik at mærke, men dog saavidt færdig, at Prøverne til Aabningsfesten, den 15de Oktober, kunde begynde. Den gamle Bygning var helt forsvunden. Kun Minderne havde vi tilbage.

Det gamle og ny kgl. Theater.
Fotografi 1874

Af mine mange smukke og gode Minder fra det gamle kgl. Theater har jeg her søgt at fremkalde nogle. Det har mangen Gang, mens jeg nedskrev dem, gjort mig varm om Hjertet at drage dem frem for Tanken, og det har kun yderligere forstærket den Taknemmelighedsfølelse, jeg allerede iforvejen, nærede, mod de Kunstnere, der gav mig disse Minder i Eje.

